

NEMZETKÖZI JÓ GYAKORLATOT BEMUTATÓ ELEMZÉS

ÚTON A KIVÁLÓSÁG FELÉ A MINDENKI SZÁMÁRA KÖTELEZŐ OKTATÁS ÉS TÁMOGATÓ RENDSZERÉNEK MEGÚJÍTÁSA SKÓCIÁBAN A 21. SZÁZAD ELEJÉN

Gönczöl Enikő

2015

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

ÚTON A KIVÁLÓSÁG FELÉ

A mindenki számára kötelező oktatás és támogató rendszerének megújítása Skóciában a 21. század elején
(Országtanulmány)

Írta: Gönczöl Enikő

BEVEZETÉS

A skót kormányzat mindig is kitüntetett figyelmet szentelt az oktatás témakörének. Egyrészt azért, mert ez a terület a politikusok és a hétköznapi emberek szemében is a nemzeti önazonosság építésének és fenntartásának fontos terepe volt a nagy brit közösségen belüli. Másrészt – újabb időkben – már azért is, mert a skót politikusok meg vannak győződve róla, hogy a méltányosság elvei szerint, magas minőségben működő oktatási rendszer hatékony eszköze lehet a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésének. Miként arról is, hogy a tanulás döntő szerepet játszhat minden ember életminőségének javulásában. Az ország vezetői – általános és szakpolitikai szinten egyaránt – újra és újra hitet tesznek amellett, hogy az oktatási rendszer javítását szolgáló minden lépés az ország fejlődésének egyik legfontosabb motorja is egyben. Meg vannak győződve róla, hogy **az oktatásba való minden befektetés, az egyik leghatékonyabb eszköze az átfogó nemzeti célok elérésének is.**

Éppen azért, mert az ország jövője szempontjából stratégiai szerepet szánnak az oktatásnak, annak valamennyi részkérdésére is e nagy egész nézőpontjából tekintenek. A teljes skót társadalom és gazdaság szükségleteivel összhangban tervezik meg az oktatást érintő változásokat. Ilyen szempontból határozzák meg a változások indikátorait. És ennek megfelelően monitorozzák – előre megtervezett és ütemezett módon – azt, hogy milyen hatásokat értek el a kormányzati beavatkozások, illetve mely területeken nem mutathatók ki a várt eredmények. A kormány központi honlapján¹ külön menüpont jeleníti meg azt a keretrendszert (*National Performance Framework*), amelyben hosszú távra rögzítve vannak **az ország – politikai ciklusokon átívelő – stratégiai céljai**: egy, a globális világban versenyképes, és minden lakosának egyénileg is boldogulást kínáló Skócia megteremtése érdekében. A rendszer ugyanakkor mégsem merev – háromévente felülvizsgálják, hogy nem indokolt-e valamelyik cél és indikátor korrekciója.

A **National Performance Framework** olyan keret, amely alapul szolgál a mindenkori skót kormányok integrált szemléletű fejlesztéspolitikájához.² Megfogalmazza, hogy mire kell összpontosítaniuk tevékenységük során a kormányzati szervezeteknek és a közpénzből működtetett intézményeknek, annak érdekében, hogy hatékonyan járuljanak hozzá egy **sikeresebb ország** létrehozásához, amely **fenntartható gazdasági növekedés keretei között** minden lakója számára lehetőséget kínál az **egyéni jólét** elérésére.³ A

¹ <http://www.scotland.gov.uk/About>

² <http://www.scotland.gov.uk/About/Performance/purposestratobja>

³ A keretrendszerben megfogalmazott stratégiai fejlesztési célok eléréséhez 50 nemzeti szintű indikátor kapcsolódik. A tényszámok ezekhez való viszonyát évente monitorozzák, s a mérési eredmények jól áttekinthető, rendezett formában mindenki számára hozzáférhetők a kormány honlapján. Az indikátoronkénti tematikus információs anyagok – az adott területet érintő aktuális alapadatok közzétele mellett – röviden értelmezik az olvasók számára a következőket: Miért fontos az adott indikátor? Milyen szempontból befolyásolja az emberek életét? Milyen szerepe van a kormánynak az adott indikátor teljesítésében? Az évenkénti változásokat szemléltető grafikon bemutatja, hogy hol tart az ország teljesítménye a vizsgált időszakban az adott szempontból. Linkek segítségével további kapcsolódó anyagok érhetők el, és minden indikátor esetében letölthető formában helyet kap az oldalon az adatok részletesebb Excel táblája is – további grafikonokkal. V.ö.: <http://www.scotland.gov.uk/About/Performance/scotPerforms/indicator>

kormányzati stratégia a központi beavatkozások öt nagy irányát határozta meg, ahhoz kapcsolódóan, hogy milyenné szeretné tenni Skóciát:

- **Gazdagabbá és igazságosabbá**
Segítve a vállalkozásokat és az egyéneket abban, hogy gyarapítani tudják a vagyonukat, s egyben lehetővé váljon, hogy mind több ember részesüljön az így megszülető gazdagságból.
- **Egészségesebbé**
Segítve az embereket abban, hogy megőrizzék és javítsák egészségi állapotukat, különösen pedig a hátrányos helyzetű közösségekben élőket, biztosítva számukra a jobb, gyorsabban és helyben elérhető egészségügyi szolgáltatásokat.
- **Biztonságosabbá és erősebbé**
Segítve a lakóhelyi közösségeket abban, hogy gyarapodjanak, erősödjenek, és olyan biztonságos helyekké váljanak, amelyek egyre javuló lehetőségeket és jobb életminőséget kínálnak.
- **Zöldebbé**
Folyamatosan javítva a Skócia természeti és épített környezetének minőségét, növelve egyúttal annak fenntartható módon való használati és élvezeti értékét.
- **Okosabbá és ügyesebbé**
Kiszélesítve a sikeres életút bejárásának lehetőségeit a gondoskodástól az egész életen át tartó tanulás biztosításáig, egyre jobb eredmények egyre szélesebb körben való megosztásával.

Mindaz, amit a kormányzat az utóbbi másfél évtizedben a széles értelemben vett oktatás területén véghezvitt Skóciában, **szorosan illeszkedik ehhez az utóbbi stratégiai irányhoz.** Magában foglalja: a kora gyermekkori fejlesztéshez; a minden gyermek számára méltányos módon biztosítandó jóllét (*wellbeing*) megteremtéséhez; az egyéni képességek maximális kibontakoztatásához; az intézményes nevelés-oktatás rendszerének a kiválóság jegyében való teljeskörű tartalmi megújításához; valamint az ország számára fontos, magas minőségű szakmai képességbázis megteremtéséhez kapcsolódó fejlesztési feladatok hosszú távra megtervezett és egymással szorosan összehangolt végrehajtását.⁴

Az oktatást érintő fejlesztések megvalósulása és a jó minőségű működés támogatása érdekében számos szervezet, ad hoc testület és intézmény működik együtt. A közpénzből gazdálkodók között azonban Skóciában nincsenek olyan intézmények, amelyek megfelelnek **a hazai pedagógiai intézeteknek.** Területi szinten ezek **szerepkörét a helyi oktatási hatóságok** (*local educational authority*) látják el. A kormány mellett viszont működik egy olyan **háttérintézmény**, amelynek van magyar megfelelője (2011-ig *Learning and Teaching Scotland*, majd jogutódja az *Education Scotland*). E szervezet felelős az oktatás megújításának szakmai irányításáért, koordinálásáért és a szükséges gyakorlati lépések országos szintű előmozdításáért. Tevékenységének középpontjában az oktatási innováció kutatással és pilot projekkel való támogatása, a létrejövő programok implementációjának segítése, a pedagógusok szakmai fejlődésének támogatása, valamint az intézményi eredményesség rendszeres monitorozása és segítése áll. Az oktatás szakmai minőség biztosításában fontos szerepet játszik még a **tanfelügyelet szervezete** (*Her Majesty's Inspectorate of Education*) és a skóciai **tanárok**⁵ **önigazgató szakmai szervezete** (*General Teaching Council for Scotland*).

⁴ V.ö.: <http://www.scotland.gov.uk/About/Performance/Strategic-Objectives/smarter>

⁵ A skót szóhasználatban egységesen „tanárnak” neveznek minden pedagógust – függetlenül attól, hogy milyen életkorú gyerekek nevelésével, illetve oktatásával foglalkoznak. Így a szervezet magában foglalja az óvodapedagógusokat és a tanítókat is.

1. A skót oktatás intézményrendszere

Skócia az oktatás területén azt megelőzően is **autonómiát élvezett**, hogy az Egyesült Királyság kormánya 1998-ban hozzájárult a független skót parlament létrehozásához, s így a kormányzati felelősség egy jelentős részének nemzeti hatáskörbe való átadásához.⁶ A több évtizede saját karakterrel rendelkező skót oktatási rendszer **számos lényeges ponton különbözik az angoltól**, s nem csupán **az intézmények fenntartásának közösségi modelljében**. Lényeges az eltérés például a tanulók fejlődésének nyomon követésében, amiben – az Angliában rendszeresen alkalmazott **tudástesztek helyett** –, **sokkal inkább a fejlesztő értékelés** szakmailag jól kidolgozott rendszere **dominál**. S ugyanígy, karakteres különbség érzékelhető a tanári munka kontrolljában, illetve támogatásában is. Az Angliában jellemző erősebb **külső ellenőrzéssel szemben**, Skóciában **a folyamatos önfejlődésre épülő minőségbiztosítási paradigma érvényesül**.

A **tankötelezettség** 5-16 éves korig tart Skóciában, de a fiatalok többsége 17-18 éves koráig a szervezett oktatás keretei között marad. Az intézményrendszer legalsó – nem kötelező – szintjét az **óvodák** (*nursery*) képezik, amelyek között viszonylag sok a magán fenntartású létesítmény. Az oktatás egyéb intézményeinek meghatározó többsége azonban jelenleg állami támogatással, önkormányzati irányítás alatt működik, s a diákok ingyenesen vehetik igénybe azokat. Az **általános iskolát** (*primary school*) öt évesen kezdik a gyerekek. A hét éven át tartó alapozó oktatás minden tanuló számára egységes, miként a **középiskola** (*secondary school*⁷) első négy évfolyama is, ahová szelekció nélkül, automatikusan lépnek tovább a diákok 12 éves korukban. A középiskola első négy osztálya országosan egységes állami vizsgával (*Standard Grades*⁸) zárul. E vizsgát követően, 16 éves korukban három lehetőség közül választhatnak a fiatalok: munkába állhatnak, szakmát tanulhatnak, vagy ha később egyetemre szeretnének menni, saját középiskolájuk 5-6. évfolyamán folytathatják tovább a tanulmányaikat.

Skóciában nincsenek a magyarhoz hasonló szakiskolák. A **szakmai képzés** a középfok utáni „*further education*” része és a főiskolai intézménytípusnak tekinthető *college*-okban folyik. A *college*-ok széles kínálatát nyújtják minden olyan tanulási lehetőségnek, amely az általános tankötelezettség időszaka után választható, és nem egyetemi (*university*) szintű képzést jelent. A kínálat nagyon színes, s egyaránt megtalálhatók benne a szellemi pályákra, illetve a kétkezi munkavégzésre felkészítő, különféle időtartamú kurzusok. Mivel ugyanez az intézménytípus a fő bázisa a felnőttoktatásnak is, a skóciai *college*-okban a legkülönbözőbb életkorú emberek tanulnak együtt a 17 évesektől a 70 feletti érdeklődő nyugdíjasokig – nagyobb részt ugyancsak államtól forrásból, térítési díj nélkül.

⁶ A nemzeti önrendelkezés joga az oktatás mellett jelenleg a kulturális, az igazságügyi, a mezőgazdasági és halászati, valamint a regionális fejlesztési ügyekre terjed ki. Politikai szinten időről időre felvetődik az országban a Nagy-Britanniától való teljes függetlenedés gondolata. Erről legutóbb 2014. szeptember 18-án tartottak referendumot. A szavazók 55,3%-a azonban – igen magas részvételi arány mellett – az elszakadás ellen voksolt.

⁷ Skóciában különféle neven (*high school*, *academy* stb.) működnek a középiskolák, de a követelmények szintjén nincs lényeges eltérés közöttük. Az eltérő nevek csupán a hagyományok őrzését jelentik, és nem másfajta intézménytípust jelölnek.

⁸ A skót oktatási rendszerben 14-16 éves korban megszerezhető tanúsítvány. E vizsgára jellemzően 7-8 tantárgyból készülnek fel a fiatalok, amelyek között az alapvető tantárgyak (az angol és a matematika) mellett különféle szabadon választott ismeretekörök jelenhetnek meg. A *Standard Grades* tanúsítványnak jelenleg három szintje érhető el: (a magasabbtól az alacsonyabb felé haladva) a „*Credit*”, a „*General*” és a „*Foundation*”. Ezt a rendszert fogja felváltani a közeljövőben az a vizsgarendszer, amely a Skót Kredit- és Képesítési Keretrendszer (*Scottish Credit and Qualifications Framework*) részét képezi majd, és egyúttal szervesen kapcsolódni fog az új központi alaptantervhez, a „*Curriculum for Excellence*”-hez is.

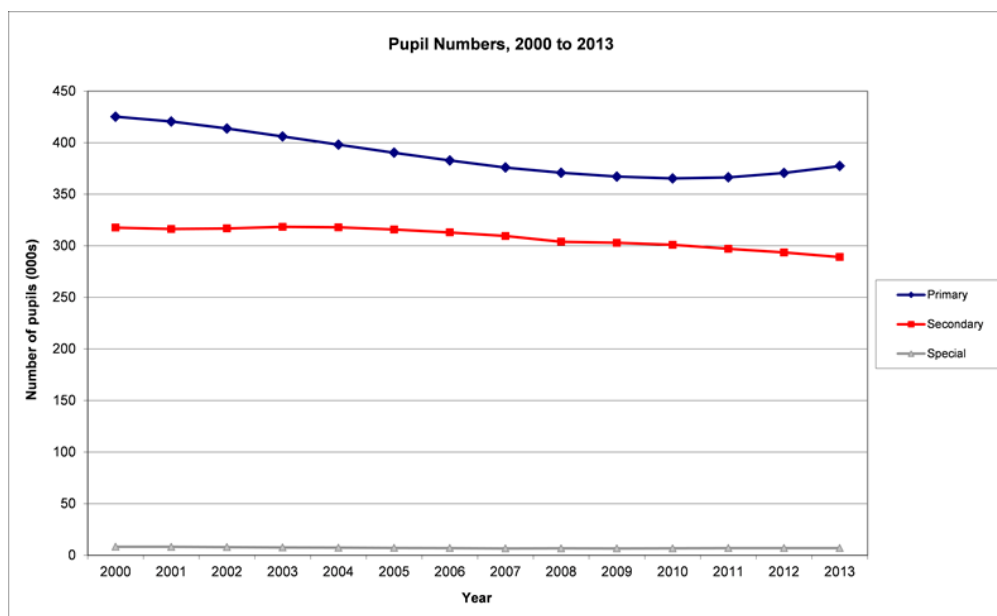
Statistikai adatok a skót oktatásról⁹

Intézmény	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pre-school	2 761	2 750	2 702	2 645	2 615	2 586	2 553	2 551	2 504
Primary	2 194	2 184	2 168	2 153	2 128	2 099	2 081	2 064	2 056
Secondary	385	381	378	376	374	372	367	365	364
Special	190	190	183	193	190	163	158	155	149

Tanuló	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pre-school	105 810	111 720	106 060	105 420	107 420	92 030	94 840	98 195	102 871
Primary	390 260	382 783	375 946	370 839	367 146	365 326	366 429	370 680	377 382
Secondary	315 840	312 979	309 560	303 978	302 921	301 007	297 109	293 562	289 164
Special	7 140	6 975	6 709	6 756	6 673	6 800	6 973	6 976	6 984

Pedagógus	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pre-schools	1 702	1 704	1 689	1 650	1 630	1 524	1 461	1 386	1 288
Primary	22 991	23 625	23 829	23 615	23 243	23 095	22 813	22 685	22 905
Secondary	25 735	26 186	26 573	26 067	25 371	24 776	24 241	23 980	23 695
Special	2 031	2 075	2 044	2 083	1 985	1 913	1 973	2 026	2 020

Pre-schools = iskolai előkészítők. Primary = általános / Secondary = közép / Special = speciális iskola.
A pedagógusok táblázata azokat jelöli, akiket az intézmény foglalkoztat. Rajtuk kívül van még a rendszerben mintegy ezer fős, központilag foglalkoztatott, helyettesítő tanári kör is.

1. ábra. A tanulói létszám alakulásának trendje intézménytípusonként 2000 és 2013 között¹⁰

⁹ Forrás: <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2013/12/4199/downloads#res439969>

¹⁰ Forrás: <http://scotland.gov.uk/Topics/Statistics/Browse/School-Education/TrendPupilNumbers> (Letöltés: 2014.09.26.)

2. Az oktatás szakmai irányítása és támogatása

Az oktatás irányításáért felelős legmagasabb szintű hatóság jelenleg a skót kormányban a *Cabinet Secretary for Education and Lifelong Learning*.¹¹ Ez a magyar államtitkárságnak megfelelő minisztériumi szervezeti egység, amely az oktatás minden szintjének működéséért felelős az óvodától a felsőoktatásig, ide értve a közösségi tanulást (*Community Learning and Development*)¹² és a felnőttoktatás különböző formáit is. S hozzá tartozik az oktatási minősítő hatóság (*Scottish Qualification Authority*) szakmai irányítása és felügyelete is.

Területi igazgatás és szakmai irányítás szempontjából az ország **32 helyhatóságra** (local authority) oszlik, amelyek közigazgatási és szakigazgatási egységek is egyben. Az iskolák döntő hányadának fenntartói jelenleg a helyi oktatási hatóságok. A tanügyigazgatás e helyi szervezeti egységeinek működését a központi költségvetés finanszírozza. Földrajzi területüket, lakosságukat és az általuk irányított oktatási intézmények számát tekintve, méretük és a rendszer egészére gyakorolt hatásuk is erősen változó¹³ – oktatási jogkörük és feladatai ellenben azonosak.

A helyi oktatási hatóságok jelenlegi feladatkörét **a 2000-ben hozott oktatási törvény**¹⁴ alakította ki, amely a gyermekek magas színvonalú tanuláshoz való jogát és az oktatás minőségének javítását állította a működés és a rendszer fejlesztéséről való gondolkodás középpontba. A jogszabály rögzítette: „a helyi oktatási hatóságok feladata az oktatás olyan módon való irányítása, hogy az minden gyermek és fiatal számára megfelelő feltételeket biztosítson személyiségük, tehetségük, testi és szellemi képességeik fejlődéséhez, a bennük rejlő adottságot legmagasabb szintű kibontásához.”¹⁵ A törvény kulcsszerepet szánt a helyi hatóságoknak az oktatási rendszer megújításában, és az oktatás terén ekkor már körvonalazódó, s később részletesen kibontott nemzeti prioritások valóra váltásában.

A nemzeti szintű oktatási prioritások¹⁶

Teljesítmény: az iskolai teljesítmény sztenderdjeinek emelése minden tanulói esetben, különösen az olyan kulcskompetenciák terén, mint az írás-olvasás és a számolás, valamint jobb eredmények elérése az országos méréseken, beleértve a vizsgaeredményeket is.

Tanulási keretek: a tanárok készségeinek és a tanulók önfegyelmének támogatása, illetve fejlesztése, valamint a tanulást segítő környezet kialakítása az iskolában.

Inklúzió és egyenlőség: az egyenlőség biztosításának elősegítése, illetve minden tanuló támogatása abban, hogy részesüljön az oktatás által nyújtott előnyökből – különleges figyelmet

¹¹ Az oktatásért felelős minisztériumi pozíció megnevezése többször változott az új politikai struktúra 1998. évi kialakulása óta, s a nevek változása mindig utalt a tartalmi hangsúlyok módosulására is. A szerepkört 1999-ben hozták létre *Minister for Children and Education* néven. 2000-ben – a feladatkör kitágításával együtt –, az új elnevezés *Minister for Education, Europe and External Affairs* lett. 2001-ben aztán, ismét módosuló feladatkörrel, *Minister of Education and Young People*. A jelenlegi elnevezés – utalva arra a szemléletre, amellyel a skót kormány az oktatásra tekint –, 2007 óta van érvényben.

¹² Bővebben lásd: <http://www.educationscotland.gov.uk/communitylearninganddevelopment/>

¹³ A legnagyobb helyhatóságot Glasgow városa képviseli (több mint 600 ezer lakossal), a legkisebb pedig Orkney (hozzávetőleg 20 ezres népességgel).

¹⁴ Standards in Scotland's Schools etc. Act 2000

¹⁵ Standards in Scotland's Schools etc. Act 2000. 2§ (1)

¹⁶ National Priorities in Education. Performance Report 2003. 85 pp. Az elemzés 2001-2002 folyamán készült, s 2003-ban adta közre a kormányzat. Az idézet a tanulmány belső címlapján található összegzés szó szerinti fordítása. (<http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/47043/0023809.pdf>)

szentelve e téren a fogyatékos és sajátos nevelési igényű, valamint a gall és más, kevésbé széles körben használt anyanyelvet beszélő tanulóknak.

Értékek és állampolgárság: együttműködés a szülőkkel annak érdekében, hogy a fiatalok megtanulják tisztelni önmagukat és egymást; tudatosuljon bennük a környezetükkel, a lakóközösségük tagjaival és a társadalommal való kölcsönös egymásra utaltság; s megtanulják, milyen kötelezettségekkel és felelősséggel jár egy demokratikus társadalom állampolgárának lenni.

Az életre való felkészülés: a tanulók felvértezése az alapvető készségekkel és attitűdökkel; a változó társadalom velük szemben támasztott elvárásainak tudatosítása; a kreativitás és a személyes ambíciók bátorítása.

Annak érdekében, hogy a nemzeti prioritások megfelelő helyi támogatást kapjanak, a fennhatóságuk alá tartozó intézmények minden érintettjével konzultálva (ide értve mindenekelőtt a tanárok és a szülők helyi szervezeteit), 2001-re **a helyi oktatási hatóságnak ki kellett alakítaniuk** saját elképzeléseiket, rögzíteniük kellett a központi prioritásokhoz kapcsolódó, helyi céljaikat, és meghatározott formában el kellett készíteniük a térségükre vonatkozó **fejlesztési terveiket**.¹⁷ A dokumentumoknak részét képezték a különböző intézménytípusok teljesítményére vonatkozó standardok, a minőségfejlődésre vonatkozó elvárások, a különféle mérések tervei, az intézmények eredményességét időről időre áttekinthető helyi vizsgálatokra, valamint az alulteljesítő intézmények célzott segítésére vonatkozó elképzelések is. Az oktatás helyi hatóságai így a minőség javítását célzó kormányzati intézkedések legfőbb végrehajtói és **az oktatási intézmények legfontosabb támogatói** lettek. Ezzel egyidejűleg az oktatási intézményekkel szemben is elvárássá vált, hogy minden évben készítsék saját önértékelésüket és fejlesztési tervüket, amit egyrészt a helyi oktatási hatóságokkal, másrészt pedig az érintett a szülőkkel kellett megosztaniuk.

A 2000. évi törvény szabályozta **az oktatási hatóságok működésének szakmai felügyeletét** is. Általános érvénnyel a skót tanfelügyelet (*Her Majesty's Inspectorate of Education [HMIe]*)¹⁸ alá rendelte őket, de a jogszabály megengedte azt is megengedte, hogy a kormány más szakembereket kérjen fel erre a feladatra.¹⁹ A jogszabályra támaszkodva, elkészült a helyi hatóságok részletes felügyelet protokollja (*Code of Practice*) is.

Az oktatási rendszer eredményességének növelését célzó, új feladatokhoz kapcsolódóan, 2000 és 2005 között a felügyelők alapos vizsgálatot végeztek minden egyes oktatási hatóságnál, amelyeket 18 esetben követő látogatás is kísért. Azt igyekeztek felmérni, hogy az egyes hatóságok mennyire állnak készen arra, hogy megfeleljenek a velük

¹⁷ Standards in Scotland's Schools etc. Act 2000. 5-6 §

¹⁸ A testület neve utal rá, hogy tagjai olyan nagy tekintélyű szakemberek, akik eredetileg (az első tanfelügyelő 1840-ben történt kinevezésétől kezdve) közvetlenül a brit uralkodónak voltak alárendelve. Az 1998-ban megszületett törvény (*Scottish Act*) óta az oktatási rendszert felügyelő szervezet a skót kormány alá tartozik, és a skót oktatásért felelős miniszternek készíti a jelentéseit. Felügyeleti hatásköre – fenntartóra való tekintet nélkül – kiterjed valamennyi általános (*primary schools*) és középiskolára (*secondary schools*), csakúgy mint a college-ok tevékenységére, a közösségi tanulás szervezeteire (*community learning*), az oktatást irányító helyi hatóságok (*Local Authority Education Departments*) tevékenységére, valamint a tanárképzésre (*teacher education*). A testület keretében dolgozó felügyelők száma 200 körül mozog. Az oktatásért felelős államtitkár (*Cabinet Secretary for Education*) döntése alapján a felügyelő testület 2010 októberében – a korábban szintén önálló háttérintézménnyel (*Learning and Teaching Scotland*) együtt – egy új intézmény, a *Scottish Education Quality and Improvement Agency* részévé vált. Majd 2011 júniusában a korábbi testület hivatalosan feloszlott, és feladatait az LTS feladataival együtt az ekkor létrehozott új kormányzati háttérintézmény, az **Education Scotland** vette át.

¹⁹ Standards in Scotland's Schools etc. Act 2000. 9 §

szemben támasztott az új elvárásoknak. A felügyeleti tevékenység az alábbi 11 minőségi indikátor (*Quality indicators*) vizsgálatára támaszkodott.

A helyi oktatási hatóságok felügyeletének minőségi indikátorai

- 1.1. Jövőkép, értékek, célok (*Vision, values, aims*)
- 1.2. A vezetés hatékonysága (*Effectiveness of leadership*)
- 1.3. Fejlesztési elképzelések (*Policy development*)

- 2.1. Konzultációs gyakorlat (*Mechanism for consultation*)
- 2.2. Kommunikációs gyakorlat (*Mechanism for communication*)

- 3.1. Szolgáltatástervezés (*Service planning*)
- 3.2. A központi személyzet hatékonysága (*Effectiveness of central staff*)

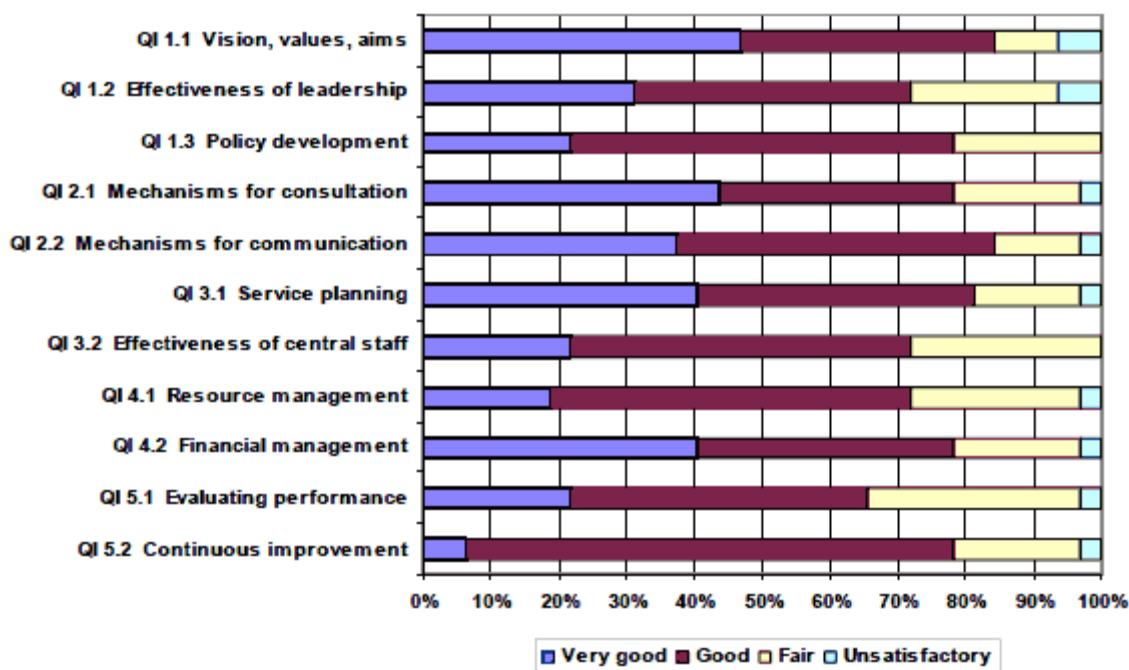
- 4.1. Erőforrás menedzsment (*Resource management*)
- 4.2. Pénzügyi menedzsment (*Financial management*)

- 5.1. Teljesítményértékelés (*Evaluating performance*)
- 5.2. Folyamatos javulás (*Continuous improvement*)

A hosszú vizsgálati időszak tapasztalatait összefoglaló jelentés megállapította, hogy az oktatási hatóságok képesek hozzájárulni a skót oktatás magas színvonalának biztosításához, és sok esetben ténylegesen meg is teszik ezt. A legkülönbözőbb nehézségek ellenére, az iskolák általában jól működnek, s mögöttük sok esetben jól dolgozó helyi hatóságok állnak. „**A leghatékonyabb helyi oktatási hatóságok** világos jövőképpel és célokkal rendelkeznek, és hatékonyan kommunikálják ezeket az oktatási terület felé. A tanulók, a szülők és az intézmények dolgozói egyaránt elkötelezettek annak érdekében, hogy az az oktatási prioritásokat a helyi szükségletekkel összhangban, azokra reflektálva alakítsák ki. Világos útmutatással társuló, kiszámítható vezetés, az iskoláknak nyújtott támogatás és a kihívások megfelelő egyensúlyának biztosítása, valamint az innováció jól felmért ösztönzése. Az ilyen hatóságok javulást érnek el az intézményvezetés terén, és munkájuk jótékony hatását a gyerekek is érzékelik.” A jelentés fontos pozitívumként emelte ki, hogy a helyi oktatási hatóságok egy jelentős része érzékelhető módon törekszik rá, hogy partneri együttműködést alakítson ki a saját körzetébe tartozó szervezetekkel és intézményekkel a gyerekek, a fiatalok és családjaik szükségleteinek minél inkább integrált formában való kielégítése érdekében. Jelzi ugyanakkor azt is, hogy ez a munka még csak a kezdeteknél tart az országban – és nagyon fontos az erre vonatkozó jó gyakorlatok azonosítása, illetve megosztása.²⁰

Ugyanakkor számos vizsgált területen feladatokat is fogalmazott meg a jelentés a helyi hatóságok munkájának fejlesztésére vonatkozóan. Az alábbi ábra a 11 minőségi indikátor által kirajzolt, 2000-2005 közötti helyzetképet mutatja.

²⁰ Improving Scottish Education. Effectiveness of Education Authorities. HM Inspectorate of Education, 2006. 4.o. (http://www.educationscotland.gov.uk/Images/iseeea_tcm4-712781.pdf)

2. ábra. A helyi oktatási hatóságok tevékenységének hatékonyságát felmérő felügyeleti vizsgálat eredményei a vizsgát 11 minőségindikátor területén²¹

A **helyi oktatási hatóságok tevékenysége** jelenleg nagyon széles skálát fog át. Ezek mindegyike többé-kevésbé besorolható azonban az alábbi három nagy feladatkör valamelyikébe:

- (1) A tankötelezettség teljesítéséhez és **az oktatási intézmények működéséhez szükséges feltételek biztosítása** az adott térségben.
- (2) Az iskolai hatékonyság előmozdítása az intézményvezetők támogatásával – olyan készségek fejlesztése és ismeretek nyújtása révén, amelynek segítségével maximalizálhatók a diákok tanulási eredményei. E **támogató tevékenység** középpontjában az a cél áll, hogy **az iskolák igazgató képesek legyenek összehangolni diákjaik tanulási szükségleteit és intézményük céljait**. A szakmai segítségnyújtást ugyanakkor kiegészíti az eredményesség rendszeres monitorozása, valamint az érintettek támogatása abban is, hogy e tudásukat folyamatosan továbbfejlesszék.
- (3) **Kiegészítő támogatások nyújtása** azoknak a **gyerekeknek**, akiknek erre valamilyen okból szükségük van ahhoz, hogy teljes mértékben ki tudják bontakoztatni a bennük rejlő képességeket. Annak, hogy egy gyermek segítségre szorul, többféle oka lehet – nem csupán az, ha tanulási nehézségekkel küzd vagy szociális értelemben hátrányos helyzetű. S a támogatási formák terén is nagy a változatosság: a rövid ideig tartó segítestől a teljes tanulási időszakot végig kísérő formákig, a valamiből „több” nyújtásától, a szokásostól teljesen eltérő, „más” megoldásokig – mindig a konkrét helyzetek és igények függvényében.

²¹ Appendix 2 - Figure 3B: Distribution of Quality Indicators, 2000-2005
<http://www.scotland.gov.uk/Publications/2006/03/29100307/20>

A helyi oktatási hatóságok szerepét így foglalja össze az Education Scotland egyik, jelenleg érvényes útmutatója:

„A leghatékonyabb helyi oktatási hatóságok **a támogatás, az értékelés és a kihívások megfelelő keverékét kínálják** az iskoláknak, és hatékony **partneri viszonyt alakítanak ki** az intézményvezetőkkel és a mellettük dolgozó szakértői, irányító csoportokkal. A legjobban működő gyakorlatok esetében az iskolaigazgatók, akik egyúttal a helyi oktatási hatóságok szakértői is, pozitív viszonyt alakítanak ki a helyi hatóság tisztségviselőivel, és együtt dolgoznak velük a tanterv, a tanulási-tanítási folyamat, valamint a minőségbiztosítás fejlesztésén.”²²

3. Országos vita az oktatásról (2002)

A PISA vizsgálatok 2000-ben kezdődő sorozatának első eredményei számos országban „sokkot” idéztek elő – az alapképességek terén megmutatkozó gyenge tanulói teljesítmények miatt. Skócia azonban nem így volt ezzel. Eredményei sem akkor, sem a későbbiekben nem adtak okot komolyabb aggodalomra – mindig jól érzékelhetően az OECD átlag felett voltak.²³ A skót kormány ennek ellenére szükségét érezte, hogy 21. század elején kezdeményezze az oktatási rendszer működésének több szempontból való újragondolását, és feltegye azt a kérdést, hogy vajon milyen oktatási rendszerre van szüksége a modern Skóciának. A kérdés megválaszolása érdekében 2002 márciusában az oktatásért felelős miniszter országos vitát hirdetett meg a parlamentben. Ennek célja egy olyan *agenda* – széleskörű konzultáció keretében való – megalapozása volt, amely a korábban említett 2000. évi új oktatási törvény szellemében, messze túl kívánt lépni a parlamenti döntéshozatal keretein.²⁴

A kormány – a helyi oktatási hatóságokon keresztül – valamennyi skóciai iskolába eljuttatta **a vitát támogató segédletet**²⁵, címlapján **„A legjobbat minden gyerekeknek” mottóval**. Az útmutatót további 200 olyan szakmai, illetve civil szervezet is megkapta, amely vállalta, hogy közreműködik a társadalmi vitának keretét adó rendezvények lebonyolításában. A segédanyag az akkori oktatási és ifjúsági miniszter²⁶ előszavával kezdődött, amely röviden ismertette a kormány szándékát. Ezt a skóciai oktatást jellemző alapadatok²⁷ bemutatása követte, amely mellett az összevethetőség

²² Evaluation, Accountability and Improvement in Scottish Education. The Work of HM Inspectors within Education Scotland, 2012. 4.o. (<http://www.sici-inspectorates.eu/getattachment/2be7d5eb-9816-49cd-bb56-d9a8686e2967>)

²³ A 2000. évi, első PISA-mérésen hivatalosan Nagy-Britannia vett részt. Bár a skót eredményeket külön is kiértékeltek, azok nem jelentek meg a hivatalos összesítőben. 2003-ban a minta nem volt alkalmas az önálló skót értékelés elvégzésére. 2006-ban viszont Skócia már önálló entitásként vett részt a vizsgálatban. A nemzetközi rangsorban a mai napig az Egyesült Királyság összesített adatait tüntetik fel az eredményeket nyilvánosságra hozó dokumentumok, de az adatok úgy vannak feldolgozva, hogy Angliára, Skóciára, Wales-re és Észak-Írországra vonatkozóan, önmagukban is elemezhetőek legyenek.

²⁴ Az országos vitát 2002. március 21-án indították el, és 2002. július 12-éig volt lehetőség a gondolatok beküldésére.

²⁵ The National Debate on Education: Briefing pack. Supporting material to help people who aim int he National Debate on Education. <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2002/03/10806/File-1>

²⁶ Cathy Jamieson, Minister for Education and Young People, March 2002

²⁷ 2002-ben a 32 helyi oktatási hatóság közel 3000 közösségi iskolát működtetett. Ezek között hozzávetőleg 2300 általános iskola, 400 középiskola és 200 speciális iskola volt. A független iskolák száma 100 körül mozgott az országban. A 4 év feletti gyerekek 97%-a jár óvodába vagy iskolai előkészítőbe (pre-school). Az általános iskolákban 425 000 gyerek tanult és 22 500 tanár dolgozott. A középiskolai tanulók száma közel 320 000 volt, a velük foglalkozó tanároké pedig 25 000. Speciális iskolába valamivel több, mint 8300 tanuló járt, akikkel hozzávetőleg 2000 tanár foglalkozott. (Forrás: The National Debate on Education: Briefing pack. 2002 Mach. Education and schools in Scotland – Key facts. 7.o.)

érdekében szerepelt húsz fejlett ország néhány jelzés értékű oktatási adata is.²⁸ A dokumentum egyúttal jelezte, hogy a statisztikai előrejelzések szerint a tíz éven belül (vagyis 2011-re) az általános iskolai tanulók száma várhatóan 13%-kal, a középiskolásoké pedig 10%-kal csökkenni fog.

Az útmutató az alábbi hat kérdéssel, és ezekhez kapcsolódóan néhány, a jövőre vonatkozó dilemma felvetésével igyekezett ösztönözni a témáról való gondolkodást:

- Miért tanítjuk a gyerekeket és a fiatalokat?
- Mit tanulnak a gyerekek, és mi történik az iskolákban?
- Hogyan valósul meg a gyakorlatban a tanulás és a tanítás?
- Ki tud segíteni a gyerekeknek és a fiataloknak a tanulásban?
- Mikor történik, mikor megy végbe tanulás?
- Hol zajlik az oktatás?

A segédletet egy szabadon sokszorosítható **visszajelző űrlap** zárta, amely a viták során körvonalazódó vélemények strukturált lejegyzését szolgálta. A vitafórumok szervezését a kormány honlapján kialakított **internetes felület** és bármikor felhívható **telefonos ügyfélszolgálat** segítette. A látássérültek számára az útmutatót elérhetővé tették nagy betűkkel írt nyomtatványként, illetve hangzó anyagként is. A programot támogató honlapról pedig le lehetett tölteni a szöveget az országban élő valamennyi kulturális közösség nyelvén.

Három hónap alatt hozzávetőleg **800** olyan **eseményre** került sor országszerte, amelynek célja az útmutatóban felvázolt kérdések megvitatása volt.²⁹ A rendezvények között 3-4 fős kiscsoportos beszélgetések, száznál több főt megmozgató konferenciák, különböző létszámú vitaestek, szemináriumok, panelbeszélgetések és más típusú összejövetelek is voltak. Tanárok, diákok és szülők hoztak létre önkéntes alkalmi vitacsoportokat. Számos rendezvényt központi vagy helyi oktatási hatóságok kezdeményeztek. Sok olyan civil szervezet is bekapcsolódott a vélemények gyűjtésébe, amely a leggyengébb iskolákba járó, leginkább sérülékeny fiatalokkal állt kapcsolatban. Így a különben könnyen marginalizálódó csoportok hangja is meg tudott jelenni a társadalmi diskurzusban. Az eseménysorozat 2002 júliusának közepén zárult. A becslések szerint a vitában **több mint 20 ezer ember vett részt** valamilyen formában, és a minisztériumba összesen **1517 kitöltött csoportos űrlap érkezett vissza**.

Az országos vita keretében megfogalmazott gondolatokat és véleményeket két egyetem³⁰ kutatói dolgozták fel. A legmeglepőbb eredmény az volt a számukra, hogy a résztvevők milyen nagy arányban minősítették sikeresnek a skót oktatást, s hogy e siker legfontosabb zálogaként lényegében a válaszadók minden csoportjában a következő tényezőket jelölték meg az első három helyen: az 5-18 éves korosztály nevelését biztosító komprehenzív jellegű iskolai struktúra; a tanárok jó felkészültsége; valamint a napi pedagógiai munkavégzés jó minősége.

²⁸ A vitaanyagban referenciapontként megemlített országok Európából a következők voltak: Ausztria, Cseh Köztársaság, Dánia, Anglia, Finnország, Franciaország, Németország, Magyarország, Írország, Lettország, Hollandia, Norvégia, Portugália és Svédország. Az Európán kívüli államok közül pedig Ausztrália, Kanada, Japán, Új-Zéland és az Amerikai Egyesült Államok szerepelt a listán. A szempontok, amelyek alapján a táblázat összehasonlította ezeket az országokat, a következők voltak: a tankötelezettségi időszak kezdő és záró éve, az egy naptári évre eső iskolai napok száma, az iskolában töltött átlagos napi óraszám a középiskolai képzés esetében. Forrás: The National Debate on Education: Briefing pack. 2002 Mach. Education and schools in other countries. (9.o.)

²⁹ A tapasztalatok részletes összefoglalása az Edinburgh-i és a Glasgow-i Egyetem munkatársai által készített következő tanulmányban olvasható: P. Munn et al (2004): Schools for the 21st century: the national debate on education in Scotland. Research Papers in Education. Vol. 19. No. 4, December 2004
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0267152042000295465?journalCode=rred20#.UtKzyfuOeJI>

³⁰ University of Edinburgh és University of Glasgow, Scotland

A társadalmi vitával párhuzamosan, a skót parlament Oktatási - Kulturális és Sport Bizottságának felkérésére **szakmai szervezetek és szakértők is kifejtették álláspontjukat** az oktatás néhány rész kérdésben. E konzultáció középpontjában a következő témák álltak:

- Hogyan lehet sikeresen megbirkózni a 21. század elejét jellemző sokféle bizonytalansággal és változással?
- Hogyan érhető el az érintettek azonosulása a megvalósítandó reformokkal?
- Hogyan lehet minden fiatalnál hosszabb ideig bent tartani a tanulás folyamatában?
- Miként erősíthető a fiatalokban a skót identitás érzése?
- Milyen készségek kifejlesztésére van mindenképp szükség az iskolában? Hogyan épüljön fel az az oktatási rendszer, amely a leginkább megfelel a 21. század elején kitűzendő céloknak?

A parlamenti bizottság **50 szervezet és 24 egyéni szakértő részletesen kifejtett írásos véleményét** dolgozta fel, kiegészítve azt a kormányzati honlap e célra létrehozott felületén beérkező további egyéni hozzászólásokkal. Az iskolarendszer közösségi és komprehenzív jellege a vitának ebben a részében is határozott megerősítést kapott. Az oktatási szakemberek is nemzeti értéknek és a sikeresség fontos zálogának tekintették, hogy a skót oktatási intézmények nagy része közösségi fenntartásban működik, és társadalmi nyitottsága révén hatékony támogatást tud adni a hátrányos helyzetű gyerekek életésélyeinek javításához. Az iskolarendszer jellegét és szerkezetének fő jellemzőit tehát a 2002. évi vita laikus és szakmai résztvevőinek döntő hányada egyaránt megőrzendőnek ítélte.³¹

4. A kormány válasza az országos vita eredményeire (2003)

Az oktatásért felelős minisztérium néhány hónap leforgása alatt értékelte a vita tapasztalatait, kialakította a kívánatos változások irányával kapcsolatos állásfoglalását, és a tárca vezetője 2003 elején máig tartó reformfolyamatot elindító programot hirdetett meg a parlamentben.³² A kormányzati válaszban legnagyobb hangsúllyal a tantárgyi választék növelésének szükségessége, a tesztek és a vizsgák számának redukálása, valamint annak fontossága jelent meg, hogy az alap- és a középfok közötti átmenet kritikus szakaszában csökkenjenek az osztálylétszámok. Parlamenti beszámolójában a miniszter a 21. század által igényelt új szemléletről beszélt, amelynek kulcsfontosságú elemeként említette a fentiek mellett az iskolai curriculumok felülvizsgálatát, a szülők tájékoztatásának javítását, valamint azt, hogy az iskolaigazgatók pénzügyi téren a korábbiaknál nagyobb szabadsággal rendelkezzenek. Megígérte, hogy a kormány határozott lépéseket fog tenni az írás-olvasási és számolási kompetencia általános szintjének emelésére, különösen a legsérülékenyebb és leginkább hátrányos helyzetű fiatalok körében. Hitet tett amellett, hogy „a skót iskolák képesek arra, hogy világszínvonalú oktatást nyújtsanak”, s hogy **„minden intézménynek a kiválóság központjává kell válnia saját helyi közösségében.”** Hangsúlyozta, hogy az oktatással kapcsolatos „összes nézet független elemzését” követően, „eljött a cselekvés ideje”. Felhívta a figyelmet arra, hogy a kormányzatnak, az oktatási hatóságoknak és az iskoláknak mostantól **„együtt kell dolgoznunk a kiválóság elérése érdekében,** valamint azért, hogy e változások **minden iskolás gyermek számára érzékelhetőek legyenek** majd.”

³¹ V.ö.: P. Munn et al (2004): Schools for the 21st century: the national debate on education in Scotland. Research Papers in Education. Vol. 19. No. 4, December 2004

³² Az erről szóló híradás a kormány honlapján: National Debate on Education, 29/01/2003 <http://www.scotland.gov.uk/News/Releases/2003/01/3009>

Az oktatási reform előkészítése érdekében a kormány 2003 novemberében létrehozott egy **szakértői munkacsoportot** (*Curriculum Review Group*), amelyben az oktatásügy minden fontos területének képviselője helyet kapott.³³ A testület tagjai között megtalálhatók voltak a kormányzat, a helyi oktatásirányítás, valamint a szaktárca akkori szakmai háttérintézményének (*Learning and Teaching Scotland*), illetve a vizsgákért és a minősítésekért felelős központnak (*Scottish Qualifications Authority*) a reprezentánsai. Meghívást kapott a munkacsoportba a korai fejlesztéssel, valamint az általános és középiskolai oktatással foglalkozó intézmények egy-egy vezetője, a szociális ellátó rendszer képviselője és néhány gyakorló pedagógus is. Ott voltak a munkacsoportban az egyetemi szféra, a *college*-ok, az iskolatanácsok, a szülőket és pedagógusokat tömörítő civil szervezetek képviselői, valamint Őfelsége egyik tanfelügyelője (*Her Majesty's Inspectorate of Education*) is.

A munkacsoport fő feladata a 3-18 évesek oktatásához kapcsolódó **célok és tantervfejlesztési alapelvek körvonalazása** volt. A csoportot ugyanakkor arra is felkérték, hogy – további szakértők bevonásával – részletesen értékelje az országos vita keretében megfogalmazódott különféle nézeteket. Vizsgálja meg a Skóciában aktuálisan használt tanterveket. Tekintse át a témával összefüggő kutatási eredményeket, és mérlegelje, milyen nemzetközi tapasztalatokat érdemes figyelembe venni az oktatási rendszer átalakítása során. Az oktatást közvetlenül érintő kérdések elemzése mellett, a munkacsoport figyelme kiterjedt az olyan globális tényezőkre is, amelyek a következő évtizedekben erős befolyást gyakorolhatnak a tanulás és a tanítás céljaira és feladataira. Egyebek között ide tartozónak ítélték a munka világában várható változásokat, a tanulással összefüggő szakmai tudás gyarapodását, valamint az új technológiák tanulást gazdagító lehetőségeinek várható szélesedését. A munkacsoport tevékenységének eredményeként született meg a **„Tanterv a kiválóságért”** (*A Curriculum for Excellence*)³⁴ című vitaanyag, amely lényegében kijelölte a skót közoktatás jelenleg is folyó fejlesztésének fő irányát.

A vitaanyag előszavában³⁵ a szaktárca képviselői hangsúlyozták, hogy a dokumentum „teljes összhangban van az oktatás területére vonatkozó *Nemzeti Prioritásokkal*, és fontos lökést ad majd ahhoz, hogy megvalósuljon **a gyerekekkel és a fiatalokkal kapcsolatos kormányzati jövőkép**: az, hogy minden gyerek és fiatal biztonságban és jól tápláltnak, megfelelő teljesítményt nyújtva, egészségesen, aktívan, a közösség által befogadva és tiszteletben tartva, felelős módon éljen” Skóciában.³⁶

A szaktárca képviselői kinyilvánították, hogy az oktatás meglévő szabályozó rendszerének számos értéke van. Mivel azonban ezeket külön-külön fejlesztették ki, és csak később illesztették össze, úgy vélték, nem szolgálhatnak minden tekintetben megfelelő alapot a „valamennyi gyerek számára kiváló oktatáshoz”. Hangsúlyozták

³³ A 19 fős munkacsoport tagjai a következők voltak: *Philip Rycroft* (Chair, Head of Schools Group, Scottish Executive Education Department), *Jim Anderson* (Director of Education, Angus Council), *Mike Baughan* (Chief Executive, Learning and Teaching Scotland), *Keir Bloomer* (Chief Executive, Clackmannanshire Council), *Brian Boyd* (Language Education, University of Strathclyde), *Jean Campbell* (Headteacher, Glendale Primary School, Glasgow), *Anton Colella* (Chief Executive, Scottish Qualifications Authority) *Val Cox* (Head of Early Education and Childcare Division, Scottish Executive Education Department), *Judith Gillespie* (Development Manager, Scottish Parent Teacher Council), *Graham Hyslop* (Principal, Langside College, Glasgow), *Linda Kinney* (Head of Children's Services, Stirling Council) *Bill Maxwell* (Chief Inspector, Her Majesty's Inspectorate of Education) *George McBride* (Principal Teacher – Support for Learning, Govan High School, Glasgow), *Bernard McLeary* (Chief Executive, Learning and Teaching Scotland) *Iain McMillan* (Director, CBI Scotland), *Wilma Miller* (School Board Chair, Dumfries High School), *Pamela Munn* (Head of the Moray House School of Education, University of Edinburgh), *Dick Staite* (Headteacher, Beeslack Community High School, Penicuik), *Gill Robinson* (Head of Qualifications, Assessment and Curriculum Division, Scottish Executive Education Department)

³⁴ *A Curriculum for Excellence*, The Curriculum Review Group, Scottish Executive, Edinburgh 2004

³⁵ U.o. Foreword, 3-4. o. Peter Peacock, Minister for Education and Young People; Euan Robson, Deputy Minister for Education and Young People

³⁶ A gyerekekre vonatkozó jövőkép itt felsorolt elemei alkotják az úgynevezett jólléti (*wellbeing*) indikátorokat, amelyekre a gyerekek és a fiatalok integrált támogató rendszere épül Skóciában.

továbbá, hogy a 21. században felnövő fiatalok számára „a korábbiaknál **kevésbé zsúfolt**”, a teljes életszakaszt átfogó, „**erős belső koherenciával rendelkező, több választási lehetőséget és tanulási élményt nyújtó**” **egységes tantervet** kell összeállítani. Érveltek amellett is, hogy az iskolai programoknak a korábbiaknál sokkal nagyobb mértékben kell támogatniuk a munkához kapcsolódó témák mélyebb feldolgozását és a munka világában hasznosítható készségek kialakulását. Garantálni kell – mondták –, hogy minden fiatal megfelelő írás-olvasási és számolási kompetenciával kerüljön ki a kötelező oktatásból. Meg kell teremteni a lehetőséget a tantárgyközi programok szervezésére. Több időt kell biztosítani „a sport, a zene, a tánc, a dráma, a művészet, az egészséggel kapcsolatos ismeretek, a fenntartható fejlődés és a vállalkozás témakörére, illetve egyéb olyan tevékenységekre, amelyek kiszélesítik a fiatalok élettapasztalatait, s ezzel javítják későbbi életesélyeiket.”³⁷

A kormány képviselője szerint a 2004-ben szakmai vitára bocsátott dokumentum egy olyan **kommunikációs kör kezdő pontját jelentette**, amelyben folyamatosan jelen van a reflexió, az áttekintés és a javítás mozzanata, s amelynek a fiatalok, a pedagógusok, a szülők, a munkaadók és a tágabb közösségek egyaránt aktív szereplői. „Ez csak az első állomás, és mindannyian részesei vagyunk a kihívások folyamatának, amely mélyreható módon befolyásolja majd gyermekeink jövőjét.” – mondták akkor a szaktárca vezetői.³⁸

5. Tanterv a kiválóságért – szakmai vitaanyag (2004)

A dokumentum fiatalokra vonatkozó jövőképeinek leírásában ez olvasható: „Skócia az a hely, ahol minden gyerek számít, ahol – családi háttérétől függetlenül – minden gyerek megkapja a legjobb életkezdés lehetőségét.”³⁹ A jelenre vonatkozóan ugyanakkor megállapítja ezt is: „a skóciai fiatalok jelentős része ma még nem jut el arra a teljesítményszintre, amire képes lenne”. Ebben az összefüggésben kap hangsúlyt az a kívánság, hogy olyan tantervre van szükség, amely „minden fiatallal képes megértetni közös világunkat; hozzásegíteni őt ahhoz, hogy elérje saját teljesítőkétségének lehető legmagasabb szintjét, s eszközt adni a kezükbe ahhoz, hogy sikeresek legyenek a munkában és az egész életen át tartó tanulásban egyaránt.”⁴⁰ A *Curriculum for Excellence* egy ilyen tanterv középponti értékeit, céljait és kialakításának alapelveit foglalta össze és bocsátotta szakmai vitára 2004-ben.

A vitaanyag nyitó gondolatai a skót parlament ceremóniapálcájára vésett szavakat idézték. Bölcsesség, igazságosság, könyörületesség és tisztesség – ezek az **alapértékek**, amelyekre a skót demokrácia épül. Az oktatásnak pedig fontos célja ezeknek az értékeknek a tudatosítása. Miként az is, hogy minden fiatal kialakítsa magában a társadalmi igazságosságához, a személyes és közösségi felelősségvállaláshoz való viszonyát. A szöveg hitet tesz amellett, hogy a fiataloknak meg kell ismerniük ezeket az értékeket, és hozzá kell járulniuk a fejlesztésükhöz. A curriculum pedig fontos eszköz, amelyen keresztül ez a személyes fejlődés előmozdítható.⁴¹

Ennek elérése érdekében – írja a dokumentum –, a tantervnek:

- alkalmasnak kell lennie arra, hogy az oktatás minden fiatal számára hasznos legyen, különféle módokon támogatva őket képességeik kibontakoztatásában,
- minden fiatal tanulását és teljesítményeit meg kell becsülnie, és támogatnia kell a magas szintű törekvéseket és szándékokat,
- hangsúlyosan meg kell jelenítenie a jogokat és a felelősségeket az egyének és a nemzetek szintjén; elő kell segítenie, hogy a fiatalok megértsék a világ kulturális

³⁷ A Curriculum for Excellence. (2004) Foreword. 4.o.

³⁸ A Curriculum for Excellence. (2004) Foreword. 5.o.

³⁹ A Curriculum for Excellence. (2004) Background. 6.o.

⁴⁰ A Curriculum for Excellence. (2004) Background. 10.o.

⁴¹ A Curriculum for Excellence. (2004) Values. 11.o.

és vallási sokszínűségét, és hozzá kell járulnia ahhoz, hogy kifejlődjön bennük a törődés, a tolerancia, a gondoskodás és a tisztelet önmaguk és mások iránt;

- elő kell mozdítania, hogy a fiatalokban felépüljenek a tudás és a megértés szilárd alapjai, és támogatni kell bennük a megfontolt igazságosság és a morális cselekvés iránti elköteleződést;
- magabiztosságot, megfelelő tulajdonságokat és képességeket kell kialakítania a fiatalokban annak érdekében, hogy felnőve a társadalom értékes alakítói legyenek.

Lényegét tekintve a megszületendő tantervnek **befogadó szemléletűnek** kell lennie, **ösztönöznie kell a személyes teljesítményeket**, és a tanulók világról szerzett tapasztalatainak kiszélesítése révén el kell érni, hogy kialakuljon bennük az **informált és felelős állampolgárság** iránti elkötelezettség.⁴²

A vitaanyag a **3-18 évesek egységes központi tantervének legfontosabb céljaként** rögzíti, hogy Skóciában „minden gyermek és fiatal sikeres tanulóvá, magabiztos személyiséggé, felelős állampolgárrá, valamint a társadalom és a munka világának hatékony közreműködőjévé válják.”⁴³

Az elérendő tantervi cél az, hogy minden fiatal⁴⁴	
<p>...sikeres tanulóvá válják, aki</p> <ul style="list-style-type: none"> • lelkes és motivált a tanulás iránt, • magas minőségű teljesítmény elérésére törekszik, • nyitott az újszerű gondolkodás és ötletek iránt, • használni tudja az írás-olvasás, a kommunikáció és a számolás készségeit, • használni tudja a technológiát a tanuláshoz, • kreatívan és önállóan tud gondolkodni, • önállóan és csoportban is tud tanulni, • érvekkel alátámasztott ítéleteket tud alkotni, • képes a tanulás különféle módjait új helyzetekhez igazítani, illetve azonban alkalmazni. 	<p>...magabiztos személyiséggé válják, aki</p> <ul style="list-style-type: none"> • tiszteli saját magát, • jó fizikai, lelki és érzelmi állapotban van, • biztos értékekkel és meggyőződésekkel rendelkezik, • törekvő, • képes együttműködni másokkal és tudja önmagát irányítani, • életmódja egészséges és tevékeny, • öntudatos, • képes fejleszteni és kifejezni a világra vonatkozó meggyőződéseit és nézeteit, • amennyire csak lehetséges, képes az önálló életre, • képes a kockázat mérlegelésére és a megfontolt döntéshozatalra, • sikeresen tevékenykedik az élet különféle területein.
<p>...felelős állampolgárrá válják, aki</p> <ul style="list-style-type: none"> • tiszteletben tart másokat, • elkötelezett a politikai, a gazdasági, a társadalmi és a kulturális életben való felelős részvétel iránt, • fejleszti tudását annak érdekében, hogy megértse a világot, és azt, hogy Skócia milyen helyet foglal el abban, • képes megérteni különféle meggyőződéseket és kultúrákat, • képes megalapozott választásokra és döntésekre, • képes a környezeti, természettudományos és technológiai kérdések értékelésére, • képes bonyolult kérdésekre vonatkozó, megalapozott morális nézetek kialakítására. 	<p>...hatékony közreműködő, aki</p> <ul style="list-style-type: none"> • vállalkozói attitűddel rendelkezik, • rugalmas, • bízik önmagában, • különböző helyzetekben más és más módon tud kommunikálni, • képes partnerekkel együttműködni és munkacsoportokban dolgozni, • képes a kezdeményezésre és a vezetésre, • új helyzetekben képes a kritikai gondolkodásra, • képes alkotni és fejlődni • képes a problémák megoldására.

⁴² Uo.

⁴³ A Curriculum for Excellence. (2004) Purposes of the curriculum from 3-18. 12.o.

⁴⁴ U.o. (szó szerinti fordítás)

A vitaanyag hangsúlyozta, hogy a tantervnek – struktúrát, támogatást és irányt adva a tanuláshoz –, mindenekelőtt azt kell elősegítenie, hogy a fiatalok ki tudják fejleszteni magukban ezt a négy fontos képességet. Hozzáteszi ugyanakkor azt is, hogy a tanterv nem tekintheti tiszta lapnak a gyerekeket: arra kell építenie, azt kell kiegészítenie, amivel a gyerekek elsődleges szocializációs közegei – a családok, illetve a lakóhelyi közösségek – alapozzák meg e folyamatot.

A dokumentum szerint az oktatási reform motorjának tekintett curriculum-fejlesztésnek az alábbi alapelvekre kell támaszkodnia:

- **Kihívások és élmények.** Fontos, hogy a tanulás vonzó és motiváló legyen a fiatalok számára. Mindenkinek olyan kihívásokkal kell találkoznia, amelyek megfelelnek aktuális képességeinek, mert ez segíti elő, hogy valóban ki tudja bontakoztatni a benne rejlő lehetőségeket. A tanulási folyamatban mindenkinek aktívnak kell lennie, s alkalmat kell kapnia arra, hogy fejlessze, illetve megmutassa kreativitását. Ezzel egyidejűleg támogatást kell kapnia ahhoz is, hogy képes legyen fenntartani a tanulásra irányuló erőfeszítéseit.
- **Széles tudásspektrum.** A tantervet úgy kell kialakítani, hogy a fiatalok sokféle tapasztalatot szerezzve, különböző összefüggések mentén tanulmányozhassák a valóságot – mind az osztályban, mind pedig az iskolai élet egyéb területein.
- **Fejlődés.** A fiataloknak 3 és 18 éves koruk között folyamatosnak kell érezniük fejlődésüket a tanulásban. Ez azt jelenti, hogy minden tantervi szintnek a megelőző szinteken elsajátított tudásra és elvárásokra kell épülnie. Ezzel egyidejűleg biztosítani kell a lehetőséget arra, hogy a fiatalok olyan sebességgel haladhassanak előre, amely megfelel szükségleteiknek és adottságaiknak. Miként azt is, hogy ne záruljanak le számukra túlságosan korán a bármilyen irányba való továbbhaladás reális lehetőségei.
- **Mélység.** El kell érni, hogy a fiatalok teljes mértékben kifejlesszék magukban a különféle gondolkodási és tanulási képességeket. Tanulmányaik során az intellektuális fegyelem és a megértés egyre magasabb szintjeit kell felfedeztetni velük, illetve elvárni tőlük.
- **Személyre szabottság és választás.** A tantervnek reagálnia kell tudni az egyéni szükségletekre és támogatnia kell az egyedi adottságokat, illetve tehetségformákat. Ahogy haladnak előre a tanulásban, minden fiatal számára növekvő mértékben biztosítani kell, hogy gyakorlatra tegyen szert a felelős személyes választások meghozatalában. Egyidejűleg azonban támogatni kell őket abban is, hogy tanulási döntéseik megalapozottak és valóban sikerhez vezetők legyenek.
- **Koherencia.** A gyerekek tanulási tevékenységeinek koherens tapasztalattá kell összeállniuk. Fontos, hogy a fiatalok világosan lássák, milyen kapcsolatban vannak egymással tanulásuk különféle elemei – ennek részeként kezelve a tanórán kívüli, illetve a különféle csoportos tanulási formákat is.
- **Relevancia.** A fiataloknak érteniük kell tevékenységeik céljait. Látniuk kell, hogy mi az értéke annak, amit tanulnak, és hogyan függ az össze jelenlegi, illetve jövőbeli életükkel.

A vitaanyag hangsúlyozta, hogy bár a fenti alapelvek általános érvényűek, **eltérő hangsúllyal** jelenhetnek meg **a tanulás különféle szakaszaiban**. A széles spektrum elvének például nagyobb jelentősége van a korai életszakaszban, mint később. A döntések tartalma pedig értelemszerűen változik a tanterv által érintett különböző életszakaszokban. Míg kezdetben játéktevékenységek közül választanak a gyerekek,

később a tanulás témái, végül pedig olyan programok között, amelyek már pályájuk irányát alapozzák meg majd.

Az egyes fiatalok számára leginkább megfelelő tanítási és tanulási módok megtalálásához a megszokottnál nagyobb **rugalmasságra van szükség** a mindennapok pedagógiai gyakorlatában. „A lehetőségek kibővítése és a tanulás személyre szabása érdekében az iskoláknak gyakran túl kell lépniük saját szakmai kereteiken és erőforrásaikon azért, hogy a tanulók hozzáférjenek a számukra leginkább megfelelő szolgáltatásokhoz. Mindez megvalósulhat úgy is, hogy a tanár és a diák – az ehhez szükséges technológia felhasználásával – távkapcsolatba lép és együttműködést alakít ki más iskolákkal és/vagy college-okkal.”⁴⁵

6. A tantervi reform első lépései

A 2004-ben megszületett „*A Curriculum for Excellence*” első alkalommal foglalta egységes gondolati keretbe a 3-18 éves gyerekek és fiatalok tantervét megalapozó értékeket, célokat és alapelveket Skóciában. A dokumentum előszavában ígért kormányzati program támogatására – *Curriculum Review Programme Board* néven – tiztagú, **új miniszteri tanácsadó testület** alakult.⁴⁶ E testület, valamint a *Learning and Teaching Scotland (LTS)* játszotta a fő szerepet a következő másfél év országos szakmai kommunikációjának szervezésében, valamint a curriculum-fejlesztést megalapozó központi tudásbázis létrehozásában. A megtett út tapasztalatait, a munka eredményeit és az azokra épülő javaslatokat a tanácsadó testület 2006. évi jelentése⁴⁷ foglalta össze, amely a második fontos mérföldkőnek tekinthető a skóciai tantervi reform útján.

Az új tartalmi szabályozás 2004-ben megfogalmazott **alapértékeit, céljait és fejlesztési alapelveit** – 15 hónapon keresztül – **több ezer gyakorló szakember vitatta meg**. A konzultációkat, amelyekbe a fenntartói hatókörükön kívül eső, független iskolákat is bevonták, a helyi oktatási hatóságok képviselői szervezték. E munka során alakult ki az a **tanügyigazgatási tisztségviselőkből álló hálózat**, amelynek tagjai később saját körzetükben a tantervi implementációs folyamat hatékony segítői lettek – összekapcsolva egymással a kormányzati és szakmai irányítói, valamint az intézményi / megvalósítói szintet.

A tantervi keretek kialakítását célzó konzultációkkal párhuzamosan, a *Learning and Teaching Scotland (LTS)* szakmai irányításával alapos elemző tevékenység kezdődött. Munkacsoportok jöttek létre, amelyek feladata az aktuálisan használt **tantervek** különféle szempontok szerinti **felülvizsgálata**, valamint részletes **fejlesztési javaslatok megfogalmazása** volt. A csoportok egy részének tevékenysége az oktatás tartalmi területeihez kapcsolódott⁴⁸, míg más részük olyan kérdésekre koncentrált, mint például a tanulók egyéni és közösségi fejlesztése, a korai fejlesztés vagy a sajátos nevelési igényű gyermekek tanulása. A munkacsoportok tevékenysége a szakmai

⁴⁵ U.o. 15.

⁴⁶ *Maggi Allan* OBE Chair of Curriculum Review Programme Board; *Dr Gill Robinson* Programme Director, *A Curriculum for Excellence*, Scottish Executive; *Isabel Bolton* Headteacher, Kingswells Primary School, Aberdeen; *Anton Colella* Chief Executive, Scottish Qualifications Authority; *George MacBride* Principal Teacher, Support For Learning, Govan High School, Glasgow; *Chris McIlroy* HM Chief Inspector, Her Majesty's Inspectorate of Education; *Mary McLaughlin* Headteacher, Notre Dame High School, Glasgow; *Bernard McLeary* Chief Executive, Learning & Teaching Scotland; Professor *David Raffe* Director of Research, School of Education, University of Edinburgh; *Kate Reid* Director of Education & Cultural Services, West Lothian Council.
Forrás: *A Curriculum for Excellence. Progress and Proposals. A paper from the Curriculum Review Programme Board. Curriculum Review Programme Board Members. Scottish Executive, Edinburgh, 2006. 34. o.*

⁴⁷ *A Curriculum for Excellence. Progress and Proposals. A paper from the Curriculum Review Programme Board. Scottish Executive, Edinburgh, 2006.*

⁴⁸ A tanulási-tanítási tartalom szerint szerveződő munkacsoportok a következő területeket jelenítették meg: természettudomány, nyelvek, társadalmi ismeretek, matematika, technológiák, kifejező művészetek, egészség és jóllét, vallási és erkölcsi nevelés. Forrás: *A Curriculum for Excellence. Progress and Proposals. (2006). 26. o.*

tapasztalatok széles skálájára támaszkodott. Helyet kaptak bennük – földrajzilag is reprezentálva az ország teljességét –, az oktatási rendszer különböző szintjein dolgozó gyakorló pedagógusok, a tanügyigazgatási körzetek képviselői, s miként ez korábban is történt, a *Scottish Qualification Authority (SQA)* és a *Learning and Teaching Scotland (LTS)* szakemberei, a tanárképzésben dolgozó oktatók és Ófelsége Tanfelügyelői is.

A tanácsadó testület **2006-ban nyilvánosságra hozott jelentése** áttekintette a fejlesztés addig megtett útját. Összegezte a különféle csatornákon beérkezett tapasztalatokat, s javaslatokat megfogalmazva, körvonalazta a továbblépés szükséges és lehetséges irányait. Egyúttal felhívta a figyelmet azokra a kérdésekre is, amelyek megnyugtató megválaszolásához még további egyeztetésekre van szükség. A dokumentum hangsúlyozta, hogy az egy-egy központi útmutatóval támogatott korábbi reformokkal ellentétben, az új minőségként célba vett **„kiválóság” nem érhető el egyetlen nagy, változást ígérő lépéssel.** Ehhez sokkal inkább **egy olyan, fokozatosan kialakuló személyes elköteleződésre épülő, hosszabb tanulási és fejlesztési folyamatra van szükség,** amely az alapelvek megvitatásától kezdve „bevonja a tanárokat a saját oktatási céljaikról, értékeikről és osztálytermi gyakorlatukról való gondolkodásba.”⁴⁹

A jelentés beszámolt róla, hogy az „*A Curriculum for Excellence*” című vitaanyagban megfogalmazott **négy stratégiai fejlesztési célt a szakmai konzultációk résztvevői széles körben és lényegében feltétel nélkül elfogadták.** E társadalmi felhatalmazásra támaszkodva, a jelentés az alábbiakat jelölte meg a soron következő teendőként: a négy nagy képességfejlesztési célhoz kapcsolódóan „világos útmutatást kell kidolgoznunk, amely rögzíti az elvárásainkat arra vonatkozóan, hogy mit kell tanulni a gyerekeknek és a fiataloknak, s amely ugyanakkor erősíti a rugalmasságot és elegendő mozgásteret hagy a pedagógusok számára ahhoz, hogy saját szakmai tudásukat kreatív módon tudják hozzá illeszteni a gyerekek szükségleteihez.”⁵⁰ Az 2006-ig megtett út legfontosabb üzeneteit az alábbi négy pontban foglalta össze a jelentés.

Az eddigi folyamat fő üzenetei⁵¹

Az iskola, mint egész felelős azért, hogy a négyféle képesség minden gyerekben és fiatalban kialakuljon. Ennek következményei vannak az összes olyan felnőttre nézve, aki támogatja a gyerekeket és a fiatalokat; az iskolát, mint „egészet” tételező politikára; a tervezésre, illetve a más szervezetekkel való együttműködésre nézve. A felülvizsgált tantervi keretet ki kell egészíteni egy világos paramétereket tartalmazó általános útmutatóval, amely minden tanárnak segítséget ad ahhoz, hogy támogatni tudja a négy képesség fejlődését saját osztályában.

A hatékony tanterv középpontjában a tanulás és a tanítás áll. A tanárok felismerték és örömmel fogadták azokat a szakmai kihívásokat, amelyek elé a négy nagy képességterületnek a tanulási-tanítási folyamatban való megjelenítése állítja őket. Tudatában vannak annak, hogy az osztálytermi gyakorlat 'hogyanja' lesz az, ami támogatni fogja a tanulás sikerességét és javítja majd a magabiztosságot, a részvételt és a felelősségvállalást.

A felülvizsgálati munka alátámasztja, hogy lehet helyet találni az elmélyült tanulásnak és a szélesebb skálán mozgó tapasztalatszerzésnek. Látjuk azt is, hogy ez miként érhető el, például: a kimeneti követelményszintek számának csökkentésével; a tanulási célok más módon való megfogalmazásával; a tantervi területeken belüli és az azok közötti ismétlődések megszüntetésével.

Ha a kiválóságot helyezük a középpontba, mód van rá, hogy egységes szerkezetű tantervben gondolkodjunk. Az olyan területekhez kapcsolódó tevékenységek, mint a vállalkozás, az állampolgári tevékenységek, a fenntartható fejlődés, az egészség és a kreativitás, amelyek ma még sokszor kiegészítő elemként jelennek meg, szerves módon beépíthetők a tantervi keretekbe.

⁴⁹ A Curriculum for Excellence. Progress and Proposals. (2006). 4. o.

⁵⁰ U.o. 6. o.

⁵¹ A Curriculum for Excellence. Progress and Proposals. (2006). Main messages from the process so far. 8. o. (szó szerinti fordítás)

A jelentés nagy része azokat a fejlesztési javaslatokat vette sorra, amelyekre vonatkozóan szakmai konszenzus alakult ki a megelőző másfél év professzionális elemző munkája, és az intézményvezetőkkel, illetve pedagógusokkal folytatott konzultációk keretében – és **az oktatásban dolgozó szakembereknek szólt**. Ezért a gondolatébresztő javaslatcsokrokot minden résztéma esetében **reflektív kérdések** követték. Ezek funkciója az volt, hogy ösztönözzék a pedagógusokat arra, hogy az olvasottak nézőpontjából tekintsenek rá saját napi gyakorlatukra. Vizsgálják meg, hogy mindaz, amit tesznek – ahogy tanítanak, és ahogy a gyerekekkel bánnak –, mennyire segíti elő az újonnan körvonalazódó, széles körben elfogadott célok megvalósulását. Mi az, amit érdemes megőrizniük belőle, és mi az, amin jó lenne változtatniuk? Mi az, amit tervező munkájuk során esetleg másképp kellene majd csinálniuk a jövőben?

A dokumentum hangsúlyozta, hogy a pedagógusoknak meg kell tanulniuk **új szemmel tekinteni a tantervre**.⁵² Az oktatási rendszer méltányossága érdekében kiemelte annak fontosságát is, hogy a tanterv „a fejlesztés, a haladás és a teljesítménybeli megnyilvánulási lehetőségek gazdag tárházát kínálja fel azon gyerekek számára is, akiknek az átlagosnál több támogatásra van szükségük a tanuláshoz. Az egyénre szabott oktatási programoknak, az összehangolt támogatási terveknek és minden egyéb személyre szabott segítségnyújtási formának ebben az egységes tartévi keretben kell helyet kapnia.”⁵³ – hangsúlyozta a szöveg. A tanterv nem egyszerűen tartalmi területek és tantárgyak leírása: **„a tanterv a gyermekek és a fiatalok számára tervezett tapasztalatok összessége, amelyet az oktatás keretei között élnek meg.”**⁵⁴

A tantárgyi tartalmak alapvető fontosságú hajtóerői a tanuláshoz. Fel kell azonban frissíteni őket annak érdekében, hogy jól segítsék a középpontba helyezett négy nagy képességcsoport kiépülését – hangsúlyozta a jelentés. Egyúttal tervezett módon helyet kell biztosítani mellettük a tantárgyi kereteken kívüli tanuláshoz is. „Az interdiszciplináris tevékenységeken keresztül a fiatalok fejleszteni tudják szervezési készségeiket, kreativitásukat, a másokkal való együttműködés készségét, valamint azt a képességüket, hogy új és kihívást jelentő kontextusokban alkalmazzák a hagyományos iskolai formák között megtanultakat.”⁵⁵

A gyermek „utazása” a tanterven keresztül⁵⁶ című részben a jelentés felhívta a figyelmet arra, hogy **„a gyermekek és a fiatalok élvezik a haladást és jó érzést kelt bennük, ha olyan kihívásokkal találkoznak, amelyek teljesítésére felkészítette és motiválta őket a tanterv.”**⁵⁷ Ahhoz, hogy ez megvalósulhasson, állították a szerzők, „a tanároknak meg kell határozniuk a haladás megragadásához, a szülők tájékoztatásához és a támogatás megtervezéséhez szükséges viszonyítási pontokat, illetve szinteket. És szükség van arra is, hogy országos szinten világosan rögzítsük a haladással, illetve a teljesítményekkel kapcsolatos elvárásokat.”⁵⁸ Ezzel összefüggésben a dokumentum összeállítói a korábbiaktól paradigmaticusan eltérő támpontokat javasoltak a tanulásban való haladás definiálására, amelynek kulcselemei az alábbiak voltak.

⁵² A Curriculum for Excellence. Progress and Proposals. (2006). Proposals: looking at the curriculum differently. 9-11.o.

⁵³ U.o. 9. o.

⁵⁴ U.o. 9. o.

⁵⁵ U.o. 10.o.

⁵⁶ A Curriculum for Excellence. Progress and Proposals. (2006). The child's journey through the curriculum. 12-18.o.

⁵⁷ U.o. 12. o.

⁵⁸ U.o. 12. o.

A haladás új szemléletének kulcselemei⁵⁹

- Abból kell kiindulni, hogy az egyes gyerekek és fiatalok fejlődési üteme eltérő.
- Az elvárásokat olyan kategóriákban kell leírni, amelyek széles alapokon és szignifikánsnak tekinthető eredményeken nyugszanak.
- Az elvárásokat a tanuló nézőpontjából kell megfogalmazni, ilyen nyelvi formában: „nekem van...” „meg tudom csinálni...”
- Az elvárások körét úgy kell kialakítani, hogy azok összhangban álljanak a négy nagy képességterülettel, és egyúttal támogassák az írás-olvasás, a számolás és egyéb fontos készségek fejlesztését.
- A korábbinál kevesebb és szélesebb területet átfogó minősítési szintet kell meghatározni annak érdekében, hogy a tanároknak a tervezés során lehetőségük legyen a tanulás mélységének növelésére, gazdagítására és a tudás szükség szerinti megerősítésre.
- A keretnek egyaránt lehetőséget kell adni a tanárok számára a horizontális (szélesítés és gazdagítás) és a vertikális (nagyobb kihívást nyújtó) haladás tervezésére. Így – belátásuk és a tanulók szükségletei szerint – egyszerre van módjuk a tapasztalatok körének adott szinten belüli gyarapítására, illetve a magasabb szintre való továbblépés elősegítésére.
- A tantervnek nem szabad mesterséges határokat tartalmaznia, nem állíthat korlátokat a gyerekek teljesítménye elé. Azoknak, akik már biztonsággal megfelelnek valamely szint követelményeinek, és sokféle tevékenység során elegendő tapasztalatot szereztek, kívánatos továbblépniük a következő szintre.
- A tantervi kereteknek alapul kell szolgálniuk ahhoz is, hogy segítségükkel a szülők jól értelmezhető tájékoztatást kapjanak gyermekeik előre haladásáról, illetve az egyes területeken nyújtott aktuális teljesítményeiről.

Ez a szemlélet lehetővé teszi, hogy a megszokottól eltérően gondolkodjunk a szintről szintre való haladás sebességéről is – állították a jelentés készítői. „**A szintek** nem akadályok, amelyeken a lehető leggyorsabban túl kell jutni, hanem sokkal inkább **egy kihívásokat és mélységeket rejtő utazás jelzőtáblái.**”⁶⁰

A dokumentum javaslatot tett a tantervi követelmények szintbeosztására is, hat nagyobb szakaszra bontva a 3-18 éves célcsoport teljes életidejét.⁶¹ Arra vonatkozóan, hogy milyen módon fogják majd meghatározni az egyes szintekhez kapcsolódó követelményeket, a szakértők úgy foglaltak állást, hogy a tényekből akarnak kiindulni: az adott korcsoportba tartozó gyerekek megfelelő tempó és kihívás mellett, ténylegesen elért eredményeit veszik alapul –, és azokon a részterületeken, ahol a tények ezt alátámasztják, emelni fogják az elvárások korábbi szintjét. A szerzők fontosnak tartották azonban hangsúlyozni, hogy „a szintek meghatározása nem jelenti azt, hogy az egyes állomásokon [...] tesztekkel kellene használni. A tanárok folyamatosan figyelemmel kísérik és az eszközök széles körének alkalmazásával nyomon követik a tanulók haladását. Az értékelés ezen általános gyakorlatának részeként, szummatív mérőeszközök széles körére támaszkodva, akkor készítenek 'leltárt', amikor úgy vélik, hogy a gyerekek már

⁵⁹ U.o. 12. o.

⁶⁰ U.o. 13. o.

⁶¹ A jelentés által javasolt beosztás a következő volt: Korai szint: az iskolai előkészítő és az általános iskola 1. osztályának (P1) szintje. Első szint: az általános iskola 4. osztályának (P4) végére teljesítendő, de egyesek számára korábban is elérhető szint. Második szint: az általános iskola 7. osztályának (P7) végére teljesítendő, de egyesek számára korábban is elérhető szint. Harmadik szint: a középiskola 1-3. évfolyamának (S 1-3) időtartama alatt teljesíthető szint. Negyedik szint: nagymértékben azonos a skót képesítési keretrendszer (SCQF) 4-es szintjével. Senior szint: a középiskola 4-6. évfolyamának (S 4-6) időtartama alatt teljesíthető szint.

megbízható módon birtokában vannak az adott tartalmi terület szignifikáns tudáselemeinek.”⁶²

A javaslat hangsúlyozta, hogy a kitűzött célok elérését az segíti elő a leginkább, ha a fiatalok értelmi képességei és készségei sokféle különböző típusú kontextus keretében fejlődnek. A tanulási tapasztalatok és az elvárt eredmények rendszerbe szervezéséhez az alábbi tartalmi területeket ajánlotta a jelentés – megjelölve egyúttal azt is, hogy ebbe az új struktúrába hová illeszthetők be a hagyományos tantárgyak tartalmi.

Az új tanterv tartalmi területei⁶³

- **egészség és jól-lét** (*health and wellbeing*). Olyan összetevőkből épülhet fel, mint a személyes és szociális fejlesztés, az egészség lényegének megértése, a testnevelés és a háztartásgazdasági ismeretek.
- **nyelvek** (*languages*). Itt jelenhetnek meg az írni-olvasni tudás összetevői, az angol, a kelta és a modern nyelvek, a latin és görög a nyelv.
- **matematika** (*mathematics*). Ide tartozik a számolás minden összetevője.
- **természettudományok** (*sciences*). Ehhez a területhez kapcsolva jelenhetnek meg a biológiai, a fizikai, a kémiai és a különféle környezeti tartalmak.
- **társadalmi ismeretek** (*social studies*). Itt jelenhetnek meg a történelmi, földrajzi, társadalmi, politikai, gazdasági és üzleti tartalmak.
- **kifejező művészetek** (*expressive arts*). Ennek a területnek a része a dráma, a tánc, a zene és a vizuális művészetek.
- **technológiák** (*technologies*). Ide tartoznak: a szerelés (*craft*), a formatervezés (*design technology*), a grafika (*graphics*), a számítástechnikai és háztartásgazdasági ismeretek (*computing and home economics*).
- **vallási és erkölcsi nevelés** (*religious and moral education*). Ennek keretében jelenhet meg a filozófia.

A jelentés készítői úgy vélték, hogy **a megújulási folyamatban kitüntetett szerepe lesz a pedagógusoknak**: „Motivált és jól képzett munkaerővel rendelkezünk – írták –, amelyet arra buzdítunk, hogy ragadja meg a lehetőséget: távolodjon el a tantervi részletek aprólékos előírásaitól, és szélesebb paraméterek között induljon el a **nagyobb felelősséggel járó szakmai ítéletalkotás és kreativitás** felé.”⁶⁴

7. Független szakérők és tanácsadók javaslatai

A tantervi implementációs folyamat elindítását megelőzően, 2006-ban, a skót kormány felkérte az **OECD** szakembereit, hogy világítsák át a skót oktatási rendszert, külső szemmel, elfogulatlanul rátekintve, azonosítsák annak erősségeit és gyengeségeit – különösen az eredményesség és a méltányosság szempontjából. A **független szakértők diagnosztikus elemzése** 2007 elején készült el *OECD Review of the Quality and Equity of Education Outcomes in Scotland – Diagnostic Report* címmel,⁶⁵ és – bár kitekintett az

⁶² U.o. 13. o.

⁶³ A Curriculum for Excellence. Progress and Proposals. (2006). How learning is organised: curriculum areas. 14-15.o.

⁶⁴ U.o. 21. o.

⁶⁵ <http://www.oecd.org/edu/school/39744132.pdf>

óvodai szintre és a felsőoktatásra is – alapvetően az általános és a középfokú oktatásra fókuszált.

A tanulmány Skócia gazdasági helyzetének és önmaga számára megfogalmazott jövőképének kontextusába helyezve elemezte az oktatás kérdéseit. A rendszer általános bemutatása után szektoronként vette sorra az intézmények működésének sajátosságait, illetve az egyes részterületek fejlesztési szükségleteit. Reflektált a 2000-ben elkezdődött reformfolyamat addig megtett lépéseire is. A skót iskolarendszer előtt álló legnagyobb kihívásként a következőket azonosította:⁶⁶

- olyan tantervet kell alkotni, amely minden gyermek számára megfelelő – abban az értelemben, hogy családi háttéréről és személyes adottságaitól függetlenül, mindenkit képes megragadni és személyes erőfeszítésre ösztönözi;
- növelni kell azoknak az eredményeit, akik teljesítmény szempontjából a tanulók alsó 20%-hoz tartoznak, és akiket az a veszély fenyeget, hogy se dolgozni, se szakmát tanulni nem tudnak majd az iskola elhagyása után;
- általánosságban növelni kell az eredményesség szintjét, felfelé mozdítva az elvárásokat és a teljesítményeket is, minden olyan részterületen, ahol azok túl alacsony minőségűek.

E kihívásokhoz kapcsolódóan, a tanulmány az alábbi öt nagy célterületet jelölte meg, amelyről úgy vélte, hogy az ezeken való hatékony beavatkozás sikeresen elő tudja mozdítani a problémák döntő hányadával való eredményes megküzdést:

- az elvárások növelése, erősebb irányítás és a célok határozott megfogalmazása,
- több szabadság biztosítása a pedagógusok és az intézmények számára,
- sokkal több esély és lehetőség biztosítása a tanulók számára,
- a tanulás hatékonyabb támogatása,
- határozott és intelligens elszámoltathatóság.⁶⁷

Az OECD elemzés további fejezetei részletesen kibontották e gondolatokat, és számos – adatokkal alátámasztott –, konkrét ajánlást fogalmaztak meg a skót kormány számára. A tanulmányt egy olyan összehasonlító elemzés zárta, amely a skót diákok PISA eredményeit értékelte – egyrészt az OECD országok teljes köréhez viszonyítva, másrészt néhány olyan ország eredményeivel egybevetve, amelyek a fejlesztés hasonló útját járták, mint amelyet Skócia tűzött ki maga elé, s amelyek példájára ezért megismerésre érdemes lehet az ország számára.⁶⁸

Az OECD szakértőivel ezt követően még egy évig szorosan együtt dolgozott a skót oktatásirányítás. Egy olyan négyfős **nemzetközi szakértői csoport** jött létre, amelynek tagjai a diagnosztikus elemzés során feltárt legfontosabb problémák megoldásában rendelkeztek tapasztalatokkal.⁶⁹ Az elemzők összegző tanulmánya 2008 elején jelent meg **Az iskolázás minősége és méltányossága Skóciában** (*Quality and Equity of Schooling in Scotland*) címmel⁷⁰.

⁶⁶ OECD Review of the Quality and Equity of Education Outcomes in Scotland – Diagnostic Report. 31.o. 4.1.3. szakasz (<http://www.oecd.org/edu/school/39744132.pdf>)

⁶⁷ Uo. 31-32.o. 4.1.4. szakasz

⁶⁸ Skócia számára ezek az országok a következők voltak: Ausztrália, Belgium, Kanada, Finnország, Korea, Hollandia, Új-Zéland és Svédország. Uo. 61.o.

⁶⁹ A munkacsoport finn tagja (Simo Juva) elsősorban a magas szintű oktatási teljesítmény és az esélyegyenlőség témájának szakértője volt. Az új-zélandi résztvevő (Frances Kelly) tudása több területet fogott át. A csoport belga tagja (Dirk van Damm, Flandria) elsősorban a szakképzés és a tréningmódszer területének, valamint annak a kérdésnek a volt a jó ismerője, hogy milyen módon csökkenthető a se nem tanuló, se nem dolgozó fiatalok aránya a társadalomban. Az ausztráliai résztvevő (Richard Teese, Victoria) pedig a tantervi reformok és a szakmai képzésben biztosított esélyegyenlőség témájának szakértője volt. Uo. OECD. 56.o.

⁷⁰ <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/product/9107211e.pdf>

A szakértői csoport 18 fejlesztési javaslatot fogalmazott meg a skót oktatási rendszer számára.⁷¹ Ezek beépültek a reformfolyamatba, amelynek térségi motorjai a helyi oktatási hatóságok voltak ezekben az években.

8. A tantervi implementáció folyamata

A 2007 és 2011 közötti időszak **a helyi tantervkészítést támogató eszközök kifejlesztésének** és sokféle pilot program megvalósításának időszaka volt – a *Learning and Teaching Scotland (LTS)* és a vele szorosan együttműködő 32 tanügyigazgatási központ szakembereinek irányításával. Ekkor születtek meg, számos gyakorló pedagógus bevonásával a helyi tantervkészítés központi tematikus segédletei.⁷² E gyakorlatias szemléletű tantervépítési útmutatók első változatai azokat az önként jelentkező intézményeket segítették, amelyek vállalkoztak rá, hogy elsőként próbálják meg átültetni a gyakorlatba – különféle féle tanulói célcsoportokban – a Curriculum for Excellence értékeit és stratégiai céljait. Az útmutatók második kiadásai már a pilot programok tapasztalatai alapján tovább fejlesztett, letisztult tartalmú segédletek lettek, amelyek máig részét képezik az oktatás támogató rendszerének.

Tantervépítés (1)

A tantervi területek alkotó elemei (*The contribution of curriculum areas, 2006*).⁷³

A sorozat első részének bevezetője röviden áttekintette a tantervi fejlesztés addig megtett útját. Körvonalazta, hogy mi a pedagógusok szerepe tanulás-tanítási folyamat tartalmi megújításában. Értelmezte, hogy mit jelent a tantervépítés az intézmények szintjén, és az érintettek milyen módon tudják használni ehhez az útmutatót. Jelezte, hogy az oktatási kormányzat – érzékelve a szakmai segítség iránti jelentős igényt – *Glow* néven, létrehozta a szakmai támogatás digitális felületét, illetve egy olyan virtuális iskolai hálózatot⁷⁴, amely a jövőben fokozatosan növekvő szerepet játszik majd a szakmai tudás és a tapasztalatok intézményközi, horizontális megosztásában. Miként azon oktatásfejlesztési célok megvalósulásának támogatásában is, amelyek a *Curriculum for Excellence* részeként fogalmazódnak meg. Az Útmutató nagyobb része a tanterv **nyolc műveltségi területét** vette sorra – bemutatva, hogy ezeken belül hogyan értelmezhető az oktatás négy nagy stratégiai célkitűzése. Felvázolta, hogy **sajátos eszköztárával melyik tartalmi terület miként tud hozzájárulni a különböző életszakaszokon belül az átfogó fejlesztési célok eléréséhez**: ahhoz, hogy minden fiatal sikeres tanulóvá, magabiztos személyiséggé, felelős állampolgárrá és hatékonyan közreműködővé tudjon válni. Bemutatta, hogy melyek a tanulási folyamat és a tanári szerep legfontosabb jellemzői az adott műveltségterületeken. Felvázolta, hogy milyen – fejlesztés alatt lévő – támogató eszközök állnak majd a pedagógusok rendelkezésére az egyes tartalmi területeken.⁷⁵

⁷¹ V.ö.: Quality and Equity of Schooling in Scotland), OECD, 2008. 21-23. oldal (<http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/product/9107211e.pdf>)

⁷² A curriculum for excellence – The building the curriculum series <http://www.educationscotland.gov.uk/thecurriculum/howdoyoubuildyourcurriculum/curriculumplanning/whatishuildingyourcurriculum/btc/>

⁷³ Curriculum for excellence – Building the curriculum 1 – The contribution of curriculum areas, 2006 http://www.educationscotland.gov.uk/Images/building_curriculum1_tcm4-383389.pdf

⁷⁴ <http://connect.glowscotland.org.uk/>

⁷⁵ Az útmutató javított, és jelenleg használatban lévő változata: Curriculum for excellence – Building the curriculum 1 – The contribution of curriculum areas. A guide to developing professional practice, 2010 http://www.educationscotland.gov.uk/Images/150553%20Building%201%20Final_tcm4-628332.pdf

Tantervépítés (2)

Tevékenységek központú tanulás a korai években (*Active learning in the early years, 2007*)⁷⁶.

A sorozat második része eredetileg csak azoknak a pedagógusoknak szólt, akik az iskolai előkészítőben, valamint az általános, illetve a speciális iskolákban dolgoznak. Az útmutató középpontjában annak a módszertannak a bemutatása állt, hogy **miként alakítható tevékenységek központúvá a tanulás-tanítás folyamata** a kisebb gyerekek számára. A dokumentum bevezetője bemutatta, hogy mi a jelentősége a korai éveknek a későbbi tanulási sikeresség szempontjából, és hogyan értelmezhető a tanulás irányítása ebben az időszakban. Elemezte a tevékenység fogalmát a tanulás kontextusában, és áttekintette, hogy milyen viszonyban áll mindez a megcélzott négy nagy fejlesztési területtel. Röviden vázolta az Útmutatóban szereplő gondolatok kutatási hátterét is.

A segédlet részletesen bemutatta, hogy **mit jelent az aktív tanulás a gyakorlatban**. A kisgyerekek fejlődési és tanulási sajátosságainak áttekintése után, képet adott róla, hogy miként őrizhető meg a tanulás és a fejlődés töretlensége az óvodából az első osztályba való átlépés során. Felvázolta, hogyan változnak az aktív tanulás formái a tantervi fázisokon való előre haladás során. Érzékeltette, miként tudja segíteni e váltást az intézményekben (*pre-school / primary school*) dolgozó vezetők és pedagógusok együttműködése. Tanácsokat adott a felhasználóknak abban, hogyan teremtsenek ösztönző környezetet a gyerekek számára, hogyan bánjanak saját maguk és a gyerekek idejével. Hangsúlyozta **a szülők bevonásának fontosságát**, érvelve amellett, hogy igazi hatás csak velük együtt érhető el. (*a whole school approach*). Minden kisebb tartalmi egységet úgynevezett **reflektív kérdések** zártak, amelyek saját gyakorlatuk és átgondolására, és a cél megvalósulása érdekében az előttük álló feladatok átgondolására ösztönözték a pedagógusokat.

Az útmutató végül azzal a gondolattal zárult, hogy mindannak, amiről korábban szó volt, egyes részei talán könnyen megvalósíthatók, míg mások nehezebben érhetők el. Egyesek könnyebben ráhangolódnak e feladatokra, míg mások nincsenek még eléggé felkészülve rá. Bárhogy is van azonban, mindenkinek szüksége van a **szakmai fejlődésre** (*Professional development*). Majd így folytatta a szöveg: „Annak érdekében, hogy ez bekövetkezzen, a helyi oktatási hatóságoknak, az iskoláknak és az iskolai előkészítő központoknak fel kell tárniuk és meg kell tervezniük az intézményekben dolgozó szakemberek folyamatos szakmai fejlődését elősegítő lehetőségek széles skáláját – ide értve egyebek között a kollégákkal való együttműködést az egymástól való tanulás érdekében, az egymás munkájára való reflektálást és közös fejlesztési tervek készítését.”⁷⁷ Az útmutató záró bekezdése pedig a pedagógusok figyelmébe ajánlotta a **tevékenységek központú tanulás jó gyakorlatait bemutató esettanulmányok gyűjteményét** a *Learning and Teaching Scotland* honlapján.⁷⁸

Az Útmutató jelenleg érvényes második kiadása, az első felhasználók és a pilot programok tapasztalataira építve, kitágította és általános érvényűvé emelte a tevékenységek központú pedagógia – minden intézménytípus és valamennyi pedagógus számára javasolt – elveit.⁷⁹

⁷⁶ Curriculum for excellence – Building the curriculum 2 – Active learning in the early years, 2007
http://www.educationscotland.gov.uk/Images/Building_the_Curriculum_2_tcm4-408069.pdf

⁷⁷ U.o. 22-23.o.

⁷⁸ www.LTScotland.org.uk/earlyyears/sharingpractice/approacheslearning/learningthroughplay/index.asp

⁷⁹ Curriculum for excellence – Building the curriculum 2 – Active learning. A guide to developing professional practice, 2010
http://www.educationscotland.gov.uk/Images/150553%20Building%20%20Final_tcm4-628333.pdf

Tantervépítés (3)

A tanulás és a tanítás keretei (A framework for learning and teaching, 2008)⁸⁰

E mintegy hatvan oldalas segédlet bevezetője ismételtelen összefoglalta a helyi tantervek fejlesztésének azt a kontextusát, amely az alapkoncepció megszületése óta eltelt időben mint közös tudás halmozódott fel a skóciai oktatás megújuló rendszerében. Felidézte az OECD korábban említett tanulmányának azt a fontos gondolatát, hogy „a curriculum valódi reformja sokkal inkább az iskoláktól várható, mintsem a központi utasításoktól”. Majd így folytatja: „e dokumentumnak az a célja, hogy segítséget nyújtson az iskoláknak és más szervezeteknek a változás megtervezésében. **Az oktatásnak az a fajta átalakítása**, amit a *Curriculum for Excellence* célul tűzött ki, **túlmutat az iskolákon**, és ez a dokumentum szakmai reflexiókra kívánja ösztönözni mindazokat, akik Skóciában a gyerekekkel és a fiatalokkal foglalkoznak.”⁸¹ Az Útmutató minden olyan kérdést és szempontot sorra vett, amelyek segítséget jelenthettek a nevelőtestületek abban, hogy kialakítsák az intézmény új szemléletű helyi tantervét. A pedagógusoknak pedig ahhoz, hogy saját napi gyakorlatukat fokozatosan hozzá igazítsák az új elvárásokhoz. Ez utóbbiban ismét a témakörönként megjelenő reflektív kérdések segítették őket.

PÉLDÁK az Útmutató reflektív kérdései közül

- Milyen kihívásokkal szembesítenek jelenlegi tantervem adaptálása során azok az Útmutatóban rögzített új elvárások? (22.o.)
- Hogyan tudom más partnerekkel együttműködve a lehető legjobban megvalósítani, hogy a tanítási tervem koherens és inkluzív legyen? (22.o.)
- Mit kell tennem a tantervben meghatározott készségek sikeres fejlesztése érdekében, és nehézségekre kell számítnom e folyamat közben? (22.o.)
- Hogyan kellene átalakítanom a jelenlegi gyakorlatomat annak érdekében, hogy több segítséget tudjak adni a gyerekeknek saját tanulási tervük megfelelő kialakításához? (22.o.)
- Mennyire találkozik a jelenlegi tanítási programom a tantervben megcélzott négy nagy fejlesztési terület igényeivel? (26.o.)
- Hogyan tudom, a legjobb lehetőségeket megteremteni a diákoknak ahhoz, hogy saját szintjükön minél mélyebb tudáshoz jussanak az adott tantervi területen? (28.o.)
- Hogyan kell átalakítani saját jelenlegi gyakorlatomat annak érdekében, hogy a tanulás, a tanítás és az értékelés koherens rendszert alkosson benne? (32.o.)
- Vajon megfelelő lehetőséget kínálok-e munkám során az aktív és vállalkozásra serkentő tanuláshoz, amely kreativitásra és innovációra ösztönöz? (32.o.)
- Mennyire tudom sikeresen megvilágítani a diákok számára, hogy mi az értelme annak, amit tanulnak, és mit várok el tőlük, mikor tekinthetik magukat sikeresnek? Vajon jó visszajelzéseket adok-e nekik arra vonatkozóan, hogy mit és milyen mélységben sajátítottak el? Sikerül őket jól bevonnom e folyamatba? (32.o.)

⁸⁰ Curriculum for excellence – Building the curriculum 3 – A framework for learning and teaching, 2008.
http://www.educationscotland.gov.uk/Images/building_the_curriculum_3_jms3_tcm4-489454.pdf

⁸¹ Uo. 6.o.

- Hogyan tudom kihasználni a tanterv által kínált rugalmas kereteket arra, hogy minden diák számára megfelelő kihívást jelentő feladatokat adjak – bele értve ebbe a sajátos nevelési igényű tanulókat is? (32.o.)
- Milyen támogatással és kihívást jelentő helyzetek teremtésével tudom leginkább elérni, hogy tanítványaimnak egyszerre fejlődjön az önállósága és az együttműködési készsége? (37.o.)
- Mennyire jelenik meg a saját tanítási gyakorlatomban az a szempont, hogy az olvasás és a számolás alapkészségének a fejlesztése, valamint az egészséges életre való nevelés mindannyiunk közös feladata az intézményben? (37.o.)
- Milyen támogatásra van szükségem annak megítéléséhez, hogy a tanulók átléphetnek-e egyik fejlesztési szintről a másikra? (37.o.)
- Milyen módon tudom elérni, hogy a gyerekek és szüleik egyaránt partnereim legyenek a tanulási folyamatban? (37.o.)
- Hogy kellene átalakítanom saját tanítási tervemet ahhoz, hogy lehetővé tegye a más tantervi területeken folyó munkával való összekapcsolódást? (42.o.)
- Hogyan építhetem be napi munkába az élethez és a munkához szükséges általános készségek fejlesztését? (42.o.)
- Hogyan tudok beépíteni a gyakorlatomba olyan tevékenységi formákat, amelyek révén segíteni tudom diákjaimat abban, hogy képesek legyen értékelni saját készségeik fejlődését személyes tanulási tervükhöz viszonyítva? (48.o.)

A megelőző évek sok-sok szakmai konzultációja, és az ilyen jellegű reflektív kérdések vezették el az implementációs folyamat során a pedagógusok jelentős hányadát ahhoz, hogy lépésről lépésre elköteleződjenek a kormányzat által kezdeményezett reformfolyamat mellett. S erre az útmutatóra építve, a nevelőtestületek közös munkája, és minden egyes érintett személyes erőfeszítése révén, születtek meg az intézmények új helyi tantervei a 2009/2010. tanévben.

Tantervépítés (4)

A tanuláshoz, a mindennapi élethez és a munkához szükséges készségek
(*Skills for learning, skills for life and skills for work, 2009*)⁸²

Az új szempontokra épülő oktatás kialakítását segítő útmutató sorozat negyedik darabja a Curriculum for Excellence által támogatni kívánt legfontosabb **keresztantervi készségek** fejlesztési folyamatának megtervezésében kívánt segítséget nyújtani az intézményeknek és a pedagógusoknak. A dokumentum a legfontosabb ilyen készségek között a következőket említi: olvasás és számolás, valamint az ezekhez kapcsolódó gondolkodási készségek; az egész és a jóllét fenntartásához szükséges készségek; a saját tanulás megtervezésére való képesség, az életpálya alakításához szükséges készségek, a másokkal való együttműködés képessége, az irányítás képessége, a mozgás és a megfelelő testi koordináció képessége, vállalkozói készségek, illetve a foglalkoztathatósághoz szükséges további készségek. Az útmutató leszögezi, hogy ezek **olyan készségek, amelyekre minden fiatalnak szüksége van** – ezért **fejlesztésükért mindenki felelős, aki velük foglalkozik.**

⁸² Curriculum for excellence – Building the curriculum 4 – Skills for learning, skills for life and skills for work, 2009 http://www.educationscotland.gov.uk/Images/BtC4_Skills_tcm4-569141.pdf

Az Útmutató – példákat említve és tervezési vezérfonalat kínálva –, ismét csak reflektív kérdések kíséretében, tartalmi részterületenként vezeti végig az olvasókat a tervezés lépcsőin. Sokféle tanáccsal segítve őket abban, hogy tegyék meg a szükséges lépéseket e keresztterületi szempontoknak a saját tanítási tervükbe való következetes beépítése érdekében – a gyerekek életkorának megfelelő formában.

A dokumentum ugyanakkor hangsúlyozza, hogy e feladatok terén a Curriculum for Excellence szándékainak követése már kivezet az intézmény falai közül. A kijelölt célok ezen a téren leginkább **különböző partneri együttműködések** (*partnership working*) keretében valósulhatnak meg. A gyerekekkel kapcsolatba kerülő „minden szereplőnek törekednie kell a többiekkel való partneri együttműködésre, a közös tudás folyamatos megosztására, s az e készségterületekhez kapcsolódó közös nyelv kialakítására és használatára. Együtt kell ugyanis megtervezniük és közvetíteniük azokat a tanulási és egyéb tapasztalatokat, amelyek találkoznak egyes gyerekek és fiatalok egyéni szükségleteivel.”⁸³

Tantervépítés (5)

A fejlesztő értékelés keretei (*A framework for assessment, 2011*)⁸⁴

A helyi tantervépítést segítő sorozat utolsó eleme az új tantervi keretekhez illeszkedő, és **a korábbiaktól paradigmaticusan eltérő értékelési gyakorlat** kialakítását kívánta elindítani az oktatás intézményeiben. Ez a dokumentum azonban már nem „csupán” a helyi tervező munka segítségét tűzte ki célul maga elé. Bevallott szándéka volt a pedagógusok jól szervezett bevonása **a folyamatos szakmai fejlődés** (*Continuing professional development, CPD*) egy olyan körébe, amelynek keretei ekkor már körvonalazódtak a szakmai irányító testületek tagjai körében. Az Útmutató bevezetője így utal erre:

„Az Irányító Testületben képviselő szervezetek, köztük az oktatás irányításának helyi és központi szereplői, elkötelezettek az iránt, hogy az intézmények elegendő időt és segítséget kapjanak e keretrendszer hatékony implementációjához. E támogató rendszer a következőket foglalja majd magában:

- a minőségbiztosítás koherens rendszerét, a tudás kialakulását és megosztását segítő konzultációt és jó gyakorlatok bemutatását annak elősegítése érdekében, hogy kialakuljon a szakmai ítéletalkotásról való gondolkodás nagyobb rendezettségű és magabiztossága;
- a pedagógiai értékelő tevékenységet segítő új online támogató rendszert (*National Assessment Resources, NAR*);⁸⁵
- az egyes pedagógusok szakmai fejlődésének támogatását annak érdekében, hogy minden érintettben megszülessen az a tudás és azok a készségek, amit az új szemléletű értékelés alkalmazása igényel.”⁸⁶

A fejlesztésről való közös gondolkodás és tantervi implementáció éveit alatt – a helyi oktatási hatóság és a Learning and Teaching Scotland aktív támogatása mellett –, nem csupán az intézményvezetők és a pedagógusok jelentős részének **változás melletti elköteleződése** következett be. Ebben a mintegy tíz évben lezajlott egy **pedagógiai kultúraváltás** is a skóciai oktatásban, amire ma már a siker reményében támaszkodhat a szakmai fejlődés támogatásának új, most formálódó gyakorlata Skóciában.

⁸³ Uo. 7.o.

⁸⁴ Curriculum for excellence – Building the curriculum 5 – A framework for assessment, 2011
<http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/341834/0113711.pdf>

⁸⁵ Bővebben lásd:

<http://www.educationscotland.gov.uk/learningteachingandassessment/assessment/supportmaterials/nar/>

⁸⁶ uo. 7.

9. Az oktatásfejlesztés új háttérintézménye: az Education Scotland

A tantervépítés ötödik eleme már az oktatási reformfolyamat új szakaszához, és az annak megvalósításában kulcsszerepet játszó új kormányzati háttérintézményhez kapcsolódott. Az **Education Scotland** 2011 júliusában jött létre, a Learning and Teaching jogutódjaként, és magába olvasztotta a felügyeleti rendszer korábban független szervezetét is. Az új intézmény **minden korábbi fejlesztési szándékot és eredményt a magáénak vall. Elkötelezett ezek megőrzése, folytatása és továbbfejlesztése mellett.** A korábban létrejött támogató elemek így integrált részét képezik az új intézmény komplex szakmai támogató rendszerének is.

Az intézmény működését szabályozó **alapdokumentum**⁸⁷ bevezetője kinyilvánítja, hogy a kormány kitüntetett szándéka: változtatni és javítani az emberek életkörülményein az által, hogy kiváló oktatást és oktatási szolgáltatásokat biztosít a számukra. Megismétli azt az ekkor már egy évtizede folyamatosan képviselt gondolatot, hogy Skóciát olyan országgá akarják tenni, ahol a lehető legjobb a gyerekeknek felnőnie. A legjobb abban az értelemben, hogy családi háttérüktől függetlenül, mindannyian megkapják a tanulás legmagasabb szintű lehetőségeit – aminek segítségével valóra válthatják a bennük rejlő lehetőségeket. A Education Scotland – alapítója, az oktatási tárca akkori felelőse, *Micahel Russel* szerint –, olyan országos hatókörű szervezetet, amely meghatározó szerepet játszik e cél megvalósításában. Kivételes potenciállal rendelkezik, amely „**a legjobb keverékét testesíti meg a szakmai irányításnak, a támogatásnak és a konstruktív kihívásoknak** –, amelyek a jövőben növelni fogják a fejlesztés ütemét az oktatás rendszerének egészén belül.”⁸⁸

A szervezet tevékenysége az ország választási ciklusokon átívelő stratégiai céljaihoz⁸⁹ illeszkedik. Azzal a megbízással hozták létre, hogy az oktatás minőségének javításán keresztül segítse elő **a skót fiatalok tanulási eredményeinek és teljesítményeinek fejlődését minden életszakaszukban.** A szervezet három éves ciklusokra jóváhagyott tevékenységi tervek⁹⁰ szerint, pártoktól és minden egyéb intézménytől **függetlenül működik.** Élén a főigazgató (*Chief Executive*) áll, aki közvetlenül a kormány tagjainak tartozik beszámolási kötelezettséggel. Magának az intézménynek a működése azonban mélyen be van ágyazva az elszámoltathatóság soktényezős rendszerébe.⁹¹

EDUCATION SCOTLAND⁹²

Jövőkép

Az Education Scotland jövőképe az, hogy a skót tanulók a világ egyik leghatékonyabb oktatási rendszerében fognak tanulni, amely arról lesz ismert, hogy az országos és a helyi partnerek képesek rugalmasan együttműködni benn annak érdekében, hogy a magas minőséget mindenki számára méltányos módon elérhetővé tegyék.

Küldetés

A szervezet küldetése annak a jövőképnek a valóra váltása, amely a következőképpen foglалható össze: „az országos szintű támogatások és a kihívások legjobb keverékének biztosítása, amely ösztönzi és biztosítja a folyamatos javulást a valamennyi skót tanuló számára elérhető lehetőségek terén.”

⁸⁷ Education Scotland. Framework document. Transforming lives through learning, 2012

http://www.educationscotland.gov.uk/Images/EducationScotlandFrameworkDocument_tcm4-745890.pdf

⁸⁸ Uo. 2. o.

⁸⁹ V.ö.: National Performance Framework

⁹⁰ A működését szabályozó, jelenleg érvényes keretterv: Transforming lives through learning. Corporate Plan 2013-2016. http://www.educationscotland.gov.uk/Images/ESCorporatePlan_tcm4-816614.pdf

⁹¹ V.ö.: Annex 1. Education Scotland's accountability landscape. Education Scotland. Framework Document, 2012. 19.o.

⁹² Education Scotland. Framework document. Transforming lives through learning, 2012. 3-4-5. pont

Stratégiai célok

Küldetése részeként az Education Scotland elkötelezett az iránt, hogy partneri kapcsolatban, ösztönző és támogató légkört teremtve, dolgozzon együtt más köztestületekkel és a helyi oktatási hatóságokkal az alábbi hét stratégiai cél megvalósítása érdekében:

- a curriculum sikeres implementációjának irányítása és támogatása,
- az oktatásban dolgozó szakemberek támogatása annak érdekében, hogy ők maguk képesek legyenek növelni saját teljesítményüket,
- a magas minőségű szakmai tanulás és irányítás támogatása,
- a kreativitás és az innováció ösztönzése,
- a pedagógiai tevékenység minőségére vonatkozó független értékelési rendszer kialakítása
- tényeken alapuló policy javaslatok készítése,
- a szervezethez tartozó szakemberek tudásának, és a szervezet kapacitásának a fejlesztése.

Az Education Scotland által az intézmények, a pedagógusok és a tanulók számára közvetlenül nyújtott támogatások legátfogóbb keretrendszere a mai formájában 2013 nyara óta működő **Glow**⁹³, ami jelenleg talán a világ legtöbb felhasználóval rendelkező, oktatást támogató – tartalomszolgáltató, tudásmegosztó és kommunikációs – hálózata. A Glow a Curriculum for Excellence gyakorlati megvalósulását segítő, jelszóval védett virtuális tanulási környezet. Bárhonnan, bármikor, bárki számára elérhető – aki rendelkezik a szükséges jelszóval.

A **tanulóknak** nagyon sokféle szabadon elérhető tudásforrást kínál, rendszerezett, jól áttekinthető formában, hetente bővülő tartalommal. Lehetővé teszi számukra, hogy egymással közösen dolgozzanak a webes felületen, kapcsolatba lépjenek tanáraikkal, illetve saját maguk hozzanak létre kreatív és innovatív tartalmakat. A **pedagógusok számára** magas minőségű, releváns oktatási segédletek elérését, illetve ilyenek fejlesztését teszi lehetővé. Támogatja az ország egymástól távoli pontjain élő kollégák közötti közös munkát. Lehetővé teszi, hogy a tanárok saját osztályaik és diákjaik számára készítsenek elő különféle, tanulást segítő anyagokat.

Kifejezetten a **pedagógusok közötti tudásmegosztást** és az online szakmai tanulást **szolgálja** az Education Scotland által működtetett **The journey to excellence** című honlap⁹⁴, amely az új tanterv implementációját segíti. A portál nagy és folyamatosan bővülő mennyiségű, jól szerkesztett rövid videofilmet tartalmaz, amelyek jó gyakorlatok százait mutatják be a fejlesztés által megcélzott „kiválóság” legkülönbözőbb területein. A honlapon elérhető anyagok öt nagy tartalmi területhez kapcsolódnak – a lehető legtágabban értelmezve a tanulás és a fejlődés fogalmát. Mindegyik aloldal jól strukturált, könnyű eligazodni rajta. A Skócia sok-sok intézményéből származó kisfilmek online formában megnézhetők, és szabadon le is tölthetők. Minden filmhez tartozik egy pár soros tartalmi ismertető, és a filmben elhangzó teljes szöveg leírása is.

Az Education Scotland munkatársai között kutatók, fejlesztők, tanácsadók és felügyelők egyaránt vannak. A szervezet felépítése, sokoldalú tevékenységének aktuális területei központi honlapja⁹⁵ segítségével ismerhető meg.

⁹³ V.ö.: <http://www.educationscotland.gov.uk/usingglowandict/glow/index.asp>

⁹⁴ V.ö.: <http://www.journeytoexcellence.org.uk/index.asp>

⁹⁵ V.ö.: <http://www.educationscotland.gov.uk/about/index.asp>

10. A pedagógusok legfontosabb szakmai szervezete

Skócia legjelentősebb tanári szervezete az 1965-ben alapított, **General Teaching Council for Scotland (GTCS)**⁹⁶. A szervezet politikai és pénzügyi értelemben is független – pedagógusok hozták létre, és nem közpénzből, hanem alapvetően a tagok befizetéseiből működik. Szakmai kérdések széles körével foglalkozik. Támogatja és szabályozza is a tanárok munkáját – törekedve rá, hogy

- oktatási-szakmai kérdésekben lépést tartson a világgal,
- fenntartsa és emelje a tanítás és a tanári szakmaiság színvonalát,
- előmozdítsa a közérdekű érdekek érvényesülését és ez által a közbizalmat.

Egy 2012 áprilisában életbe lépett jogszabály⁹⁷ valamint a skót kormánnyal kötött együttműködési megállapodás⁹⁸ értelmében két éve a GTCS tevékenységi köre jelentős mértékben kitágult, és **a szervezet fontos szerepet kapott a tanárok szakmai fejlődésének támogatásában**. A változások eredményeként a szervezet általános hatásköre ma a következőkre terjed ki:

- a közösségi fenntartású intézményekben foglalkoztatott tanárok hivatalos nyilvántartásának vezetése,
- a tanárok szakmai felkészültségére vonatkozó oktatási standardok kidolgozása és vizsgálata,
- a regisztrált tanárokkal szembeni magatartási elvárások és pedagógiai kompetenciák standardjainak kidolgozása és vizsgálatára,
- azok egyéni tanítási alkalmasságának vizsgálata, akik regisztrációra törekszenek
- a pedagógusok szakmai fejlődését szolgáló kurzusokról vonatkozó tájékoztató, véleménynyilvánítási lehetőség minden olyan kérdésben, amely a tanárok képzéséhez, pályájuk fejlesztéséhez, a tanítási kompetenciához és a tanári tevékenység támogatásához kapcsolódik,
- a tanárok szakmai tudásmegújító rendszerének kialakítása és működtetése.

Kibővült szerepkörében a GTCS – egy minden érintett szakmai, szülői és kormányzati szervezet⁹⁹ képviselőinek bevonásával kialakított munkacsoport létrehozásával –, elkezdte **a pedagógusok folyamatos szakmai fejlődését támogató rendszer (Professional Update)**¹⁰⁰ kialakítását. Számos konzultációs fórumot szerveztek, majd egy kísérleti programsorozat keretében három tanügyigazgatási körzetben tesztelték. 2013 augusztusától már a helyhatóságok fele bekapcsolódott a tesztelésbe, amely e tanév elejétől kezdi el a működését.

⁹⁶ V.ö.: <http://www.gtcs.org.uk/home/home.aspx>

⁹⁷ V.ö.: <http://dera.ioe.ac.uk/2191/1/SB11-02.pdf>

⁹⁸ Memorandum of understanding between the Scottish Government (GM) and General Teaching Council for Scotland (GTCS) <http://www.gtcs.org.uk/web/FILES/about-gtcs/mou-gtcs-sg-1012.pdf>

⁹⁹ Educational Institute of Scotland (EIS), Scottish Secondary Teachers' Association (SSTA), National Association of Schoolmasters/Union of Women Teachers (NASUWT), Association of Directors of Education in Scotland (ADES), Education Scotland, Association of Headteachers & Deputies in Scotland (AHDS), Scottish Parent Teacher Council (SPTC), National Parent Forum Scotland (NPF), Scottish Government, School Leaders Scotland (SLS), Scottish Teacher Education Committee (STEC), Scottish Council for Independent Schools (SCIS)

¹⁰⁰ V.ö.: <http://www.gtcs.org.uk/professional-update/professional-update.aspx>

Felhasznált források

(Megszületésük idejének sorrendjében)

Standards in Scotland's Schools etc. Act 2000.

http://www.legislation.gov.uk/asp/2000/6/pdfs/asp_20000006_en.pdf

Report of the Discipline Task Group, 2001

(<http://www.scotland.gov.uk/Publications/2001/06/9337/File-1>)

The National Debate on Education: Briefing pack. Supporting material to help people who aim in the National Debate on Education. 2002

(<http://www.scotland.gov.uk/Publications/2002/03/10806/File-1>)

National Priorities in Education. Performance Report 2003. 85 pp.

<http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/47043/0023809.pdf>

National Debate on Education, 29/01/2003

(<http://www.scotland.gov.uk/News/Releases/2003/01/3009>)

National Priorities in Education. Performance Report 2003.

(<http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/47043/0023809.pdf>)

P. Munn et al (2004): Schools for the 21st century: the national debate on education in Scotland. Research Papers in Education. Vol. 19. No. 4, December 2004

(<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0267152042000295465?journalCode=rred20#.UtKzyfuOeJI>)

A Curriculum for Excellence, The Curriculum Review Group, Scottish Executive, Edinburgh 2004 (<http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/26800/0023690.pdf>)

A Curriculum for Excellence. Progress and Proposals. A paper from the Curriculum Review Programme Board. Scottish Executive, Edinburgh, 2006.

(<http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/98764/0023924.pdf>)

Improving Scottish Education. Effectiveness of Education Authorities. HM Inspectorate of Education, 2006. (http://www.educationscotland.gov.uk/Images/iseeea_tcm4-712781.pdf)

Curriculum for excellence – Building the curriculum 1 – The contribution of curriculum areas, 2006

http://www.educationscotland.gov.uk/Images/building_curriculum1_tcm4-383389.pdf

OECD Review of the Quality and Equity of Education Outcomes in Scotland – Diagnostic Report. 2007. (<http://www.oecd.org/edu/school/39744132.pdf>)

Curriculum for excellence – Building the curriculum 2 – Active learning in the early years, 2007

http://www.educationscotland.gov.uk/Images/Building_the_Curriculum_2_tcm4-408069.pdf

Quality and Equity of Schooling in Scotland), OECD, 2008.

(<http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/product/9107211e.pdf>)

Curriculum for excellence – Building the curriculum 3 – A framework for learning and teaching, 2008.

http://www.educationscotland.gov.uk/Images/building_the_curriculum_3_jms3_tcm4-489454.pdf

Curriculum for excellence – Building the curriculum 4 – Skills for learning, skills for life and skills for work, 2009

http://www.educationscotland.gov.uk/Images/BtC4_Skills_tcm4-569141.pdf

Curriculum for excellence – Building the curriculum 1 – The contribution of curriculum areas. A guide to developing professional practice, 2010

http://www.educationscotland.gov.uk/Images/150553%20Building%201%20Final_tcm4-628332.pdf

Curriculum for excellence – Building the curriculum 2 – Active learning. A guide to developing professional practice, 2010

http://www.educationscotland.gov.uk/Images/150553%20Building%202%20Final_tcm4-628333.pdf

Curriculum for excellence – Building the curriculum 5 – A framework for assessment, 2011

<http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/341834/0113711.pdf>

Evaluation, Accountability and Improvement in Scottish Education. The Work of HM Inspectors within Education Scotland, 2012. (<http://www.sci-inspectorates.eu/getattachment/2be7d5eb-9816-49cd-bb56-d9a8686e2967>)

Education Scotland. Framework document. Transforming lives through learning, 2012

http://www.educationscotland.gov.uk/Images/EducationScotlandFrameworkDocument_tcm4-745890.pdf

Transforming lives through learning. Corporate Plan 2013-2016.

http://www.educationscotland.gov.uk/Images/ESCorporatePlan_tcm4-816614.pdf

Professional Update is coming... 2014

<http://www.gtcs.org.uk/web/FILES/professional-development/professional-update-leaflet-0414.pdf>